Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Paměti Jakuba Lenečky o událostech za první a druhé slezské války v Pardubicích (1741–1745)

Bakalářská práce

2024 Simona Jakubská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	**Simona Jakubská**
Osobní číslo:	**H21250**
Studijní program:	**B0222A120026 Historie**
Specializace:	**Historie – Kulturně historická studia**
Téma práce:	**Paměti Jakuba Lenečky o událostech za první a druhé slezské války v Pardubicích (1741-1745).**
Zadávající katedra:	**Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování

Autor zpřístupní obsah rukopisných záznamů Jakuba Lenečky o válečných událostech let 1741-1745 v Pardubicích, které se dochovaly v opise z roku 1819. Získané informace zařadí do širších souvislostí dění v té době v Pardubicích, v Čechách a střední Evropě. Přiblíží život autora pamětí a pokusí se zhodnotit formální stránku dochovaného rukopisu pamětí.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Josef Sakař: Dějiny Pardubice n. L. I.-V., Pardubice 1920 až 1935
František Šebek: Toulky historií Pardubic, 2. kniha. Pardubice: Helios Jiří Razskazov 2019
Pardubick-Holicko-Přeloučsko (ed. F. K. Rosůlek) III., Pardubice 1921-1938.
Pavel Bělina-Jiří Kaše-Jan P. Kučera: Velké dějiny zemí Koruny české X., Praha-Litomyšl: Paseka 2001.
Prameny: Szátní okresní archiv v Pardubicích, fond Compendium Memorabilií Královského komorního města Pardubic Františka Červenky, díl IV. (Pardubice 1819).

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. František Šebek**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2023**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2024**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2023

Prohlašuji:

Práci s názvem „Paměti Jakuba Lenečky o událostech za první a druhé slezské války v Pardubicích (1741–1745)“ jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012 Pravidla pro zveřejňování závěrečných prací a jejich základní jednotnou formální úpravu, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 25.8. 2024

Simona Jakubská v. r.

Poděkování:

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce, PhDr Františku Šebkovi, za cenné rady, trpělivost a vedení při psaní této práce.

Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě neustále podporovali a motivovali.

ANOTACE

Tato práce se věnuje pamětem Jakuba Lenečky, které se zaměřují na události 1. a 2. slezské války v Pardubicích. Práce je založena na edici a zpřístupnění pamětí, jejich analýze a zasazení do širšího historického kontextu, včetně stručného popisu slezských válek a okupace Pardubic. Součástí práce jsou také životopisy autorů pamětí, které poskytují hlubší pohled do jejich osobního a společenského života.

KLÍČOVÁ SLOVA

18. století, Marie Terezie, války, paměti, Jakub Leneček

TITLE

Memoirs of Jakub Lenečka about the events of the First and Second Silesian Wars (1741–1745)

ANNOTATION

This thesis is devoted to the memoirs of Jakub Leneček, focusing on the events of the 1st and 2nd Silesian Wars in Pardubice. The work is based on the edition and disclosure of the memoirs, their analysis and their placement in a wider historical context, including a brief description of the Silesian Wars and the occupation of Pardubice. The work also includes biographies of the memoirs' authors, which provide a deeper insight into their personal and social lives.

KEYWORDS

18th century, Marie Theresa, wars, memoirs, Jakub Leneček

OBSAH

ÚVOD 7

1. SLEZSKÉ VÁLKY 9

1.1 První slezská válka 9

1.2 Druhá slezská válka 14

2. AUTOŘI PAMĚTÍ 17

2.1 Jakub Leneček 17

2.2 Matěj Pleskot 18

2.3 František Červenka 20

3. EDIČNÍ POZNÁMKA 22

3.1 Ediční pravidla 22

4. EDICE PRAMENE 24

4.1 Vypovídající hodnota pamětí 41

5. OKUPACE PARDUBIC 43

6. TEXTY ZE STEJNÉHO OBDOBÍ 49

ZÁVĚR 50

RESUME 52

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY 53

Seznam použitých pramenů 53

Seznam použité literatury 54

Seznam internetových zdrojů 55

PŘÍLOHY 56

Příloha A – rodokmen rodiny Jakuba Lenečky 56

Příloha B – rodokmen rodiny Matěje Pleskota 57

Příloha C – ukázka Červenkova rukopisu 58

Příloha D – slovníček cizích slov 59

ÚVOD

Mým hlavním úkolem před psaním mé bakalářské práce s názvem: *Paměti Jakuba Lenečky o událostech za první a druhé slezské války v Pardubicích (1741–1745)*, bylo přečíst, a hlavně zprostředkovat paměti, které jsou důležitým a výjimečným pramenem pro poznání dějin Pardubic v době slezských válek. Autorem 1. části pamětí je Jakub Leneček, městský písař a té 2. knihař Matěj Pleskot, který v zápiscích pokračoval poté, co Leneček vlivem událostí opustil Pardubice.

Dalo by se říci, že zachycování právě probíhajících událostí, je pro člověka přirozeností. Pro nás to představuje prameny ohromné hodnoty, jak kulturní, jazykové, tak nepochybně i peněžní. Nabízí nám to možnost, dozvědět se o minulých událostech z první ruky, tedy přímo z písma člověka, který v dané době žil. Někdy se ovšem stane, že se originální dokument nedochová, to je přesně příklad těchto pamětí. Jejich opis v roce 1819 pořídil František Červenka, nalezl je na posledních stranách knihy protokolů řízení radních za rok 1735. Dochované paměti s názvem: „Živý Magazin neb popsání zkázy m. Pardubic od Pruského neb Brandenburského vojska“ jsou součástí knihy „Výtahy protokolů radních z let 1665–1776“, která je dostupná ve Státním oblastním archivu v Pardubicích.

Jedním z cílů této práce je zasadit paměti do širšího historického kontextu. Proto v první kapitole stručně představím obě slezské války. Hlavními zdroji pro tuto kapitolu jsou: Victor Lucien Tapié a jeho kniha „*Marie Terezie a Evropa: od baroka k osvícenství*“,[1] „*Velké dějiny zemí koruny české X. 1740-1792*“ od Pavla Běliny, Jiřího Kaše a Jana P. Kučery[2], nebo také kniha Františka Stellnera „*Fridrich Veliký, Cesta Pruska k velmocenskému postavení*“[3] a „*Karel Albrecht, Příběh druhého zimního krále*“ od Milana Hlavačky[4].

Druhá kapitola se zaměří na autory pamětí, jejichž životopisy sestavím z informací získaných z pardubických matrik a publikací Josefa Sakaře o historii Pardubic, čerpat budu hlavně z I.[5], II.[6], IV.[7] a V.[8] dílu této série. Před samotnou edicí pamětí uvedu ediční poznámku, v níž vysvětlím, jakým způsobem jsem přepisovala paměti a jakých pravidel jsem se přitom

[1] Victor Lucien TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa: od baroka k osvícenství*, Praha 1997.
[2] Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA, *Velké dějiny zemí Koruny české X. 1740–1792*, Praha 2001.
[3] František STELLNER, *Fridrich Veliký, Cesta Pruska k velmocenskému postavení*, Praha 1998.
[4] Milan HLAVAČKA, *Karel Albrecht, Příběh druhého zimního krále*, Praha 1997.
[5] Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem I. díl, II. část*, Pardubice 1923.
[6] Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem II. díl, I. část*, Pardubice 1924.
[7] Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem IV. díl, I. část*, Pardubice 1928.
[8] Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem V. díl*, Pardubice 1935.

držela. K psaní této kapitoly mi napomůže hlavně kniha od Ivana Šťovíčka „*Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*“[9] nebo od Pavla Vašáka „*Textologie: teorie a ediční praxe*“[10].

Edici doplním vysvětlivkami cizích slov, která jsem hledala v „*Elektronickém slovníku staré češtiny*“[11] a poznámkami k dnes již zaniklým budovám a neznámým osobám. Následně se pokusím paměti kriticky zhodnotit. Poté se budu věnovat kapitole o okupaci Pardubic, kde budou mým hlavním zdrojem právě tyto paměti. V závěrečné kapitole se zaměřím na osoby, které psaly ve stejném období a podobným způsobem jako Jakub Leneček a Matěj Pleskot.

Citační norma, dle které se řídím je norma Českého časopisu historického, První citace knihy je vždy plná, ty následující poté zkracuji. Jelikož hojně pracuji právě s knihami od Josefa Sakaře, pro zjednodušení ve zkrácené formě citace uvádím vždy jen číslo určitého dílu, a ne celý podnázev: SAKAŘ, Dějiny Pardubic II. díl, s. 62.

Dále bych chtěla osvětlit způsob citování matričních záznamů. Pracovala jsem podle zásady: horní číslo je foliant (f.), který by měl označovat dvojstranu a spodní je číslo jednotlivé strany v matrice (s.). Ovšem podle tohoto pravidla se nedalo řídit ve všech případech, jelikož i čísla foliantů byla většinou na každé stránce jiná. Používala jsem tedy hlavně horní číslo, tedy foliant, pokud ale v matrice toto číslo nebylo uvedeno, doplnila jsem citaci o číslo strany. Pro lepší orientaci zároveň uvádím u všech matričních citací i číslo online digitalizátu, tedy „dig.“ Příklad: Státní oblastní archiv Hradec Králové, matrika sign. 1516, f. 82, dig. 86.

[9] Ivan ŠŤOVÍČEK, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
[10] Pavel VAŠÁK, *Textologie: teorie a ediční praxe*, Praha 1993.
[11] *Elektronický slovník staré češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka 2006– [cit. 15. 3. 2024]. Dostupné z: http://vokabular.ujc.cas.cz.

1. SLEZSKÉ VÁLKY

1.1 První slezská válka

Pro pochopení příčin slezských válek se musíme vrátit do doby panování Leopolda I. a francouzského krále Ludvíka XIV. Jelikož byli oba bratranci španělského krále Karla II., měli by po případném Karlově úmrtí oba na španělský trůn nárok. Ludvík se rozhodl nároku vzdát ve prospěch Leopoldova mladšího syna Karla, ten by ovšem nárok akceptoval pouze v případě, že se Španělsko nebude dělit. Tento krok ale samozřejmě neučinil jen tak, doufal v budoucí výměnu svých držav na Pyrenejském a Apeninském poloostrově za Savojsko a Lotrinsko.[12] V návaznosti na tuto dohodu byla s Ludvíkem, Anglií a Nizozemskými provinciemi podepsána smlouva o rozdělení španělského dědictví.[13] Smlouvu ale neuznal císař Leopold, ani sám Karel II., jelikož chtěl o dědici svého území rozhodnout sám.[14]

Španělský král tedy určil za dědice Ludvíkova vnuka Filipa (později známý jako král Filip V.). Pokud by Ludvík tuto závěť odmítl, celé dědictví by připadlo arcivévodovi Karlovi. Ludvík závěť přijal, což otevřelo cestu ke sjednocení Francie a Španělska v jednu velkou monarchii. Tento krok však vyvolal odpor císaře, který usiloval o získání Španělska pro svého syna Karla, a zároveň tím byla porušena dohoda mezi Anglií a Nizozemskem.[15]

V roce 1701 tedy vytvořili protifrancouzskou koalici a do čela byl proti Filipovi postaven arcivévoda Karel. Leopold a jeho starší syn Josef se vzdali svých nástupnických práv ve Španělsku ve prospěch Karla. 12. září 1703 proběhlo jednání, kde se Leopold a Josef oficiálně vzdali nároku na území, Karel své nároky naopak uplatnil a později se stal španělským králem Karlem III.[16]

„*Pokud Evropa dávala přednost Habsburkovi na španělském trůnu oproti Bourbonovi, činila tak s vědomím, že španělská monarchie nebude nikdy spojena s rakouskými zeměmi.*“[17]

Po smrti císaře Josefa I. chtěl Karel své nároky na císařský trůn okamžitě uplatnit. Pragmatická sankce byla v tuto dobu hlavně pro nástupnictví Karla na císařský trůn, císařská volba proběhla v roce 1711.[18]

---

[12] TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa*, s. 39.
[13] Tamtéž.
[14] Tamtéž, s. 40.
[15] Tamtéž, s. 40.
[16] Tamtéž.
[17] Tamtéž, s. 42.
[18] Valentin URFUS, *19.4. 1713 - Pragmatická sankce: rodný list Podunajské monarchie*, Praha 2002, s. 34.

Po tom, co byl zvolen a do jeho moci padlo veškeré habsburské území, dostali Anglie a Nizozemí jako jeho někdejší spojenci strach a společně s Francií, Portugalskem a Pruskem svolali mírové jednání v Utrechtu 11. dubna 1713.[19] Cílem bylo si Španělské území spravedlivě rozdělit, Filip V. si měl nechat Španělsko a jeho americké kolonie a Karlovi by připadlo území dnešní Belgie, Lucemburska, Milánska a království neapolské. S tím císař Karel ale samozřejmě nesouhlasil.[20] 7. března 1714 ale Karel podepsal s Francií takzvaný rastattský mír. Císař tím sice nezískal vliv v celém Španělsku, jak původně požadoval, ale získal Milánsko, Neapolsko, Sardinii a Španělské Nizozemí. Zároveň tímto krokem ukončil válku o španělské dědictví.[21]

Karel ale již 19. dubna 1713 vydal dokument v podobě, ve které ho známe dnes, tedy pod názvem: „*Pragmatická sankce o posloupnosti nejjasnějšího arcidomu rakouského*“.[22] Sankce měla zajistit nedělitelnost habsburského území a jeho správu jedním panovníkem/ panovnicí na základě dědičnosti, nikoli volby, jak bylo doposud běžné. Existovala zásada, podle které by měla moc padnout Josefovým dcerám, pokud by Karel zemřel bez mužského potomka. Jelikož ale sankce vyšla v době, kdy Karel ještě žádné děti neměl, tak se tato varianta nebrala v potaz. Zároveň se ale od habsburské arcivévodkyně očekávalo, že se po svých zásnubách zřekne nároků na trůn, aby se předešlo napadení říše nepřáteli.[23] Ovšem podle jiných zásad měly přednost Karlovy dcery, pokud není mužský potomek a až po nich dcery Josefa.[24]

Karlu VI. a Alžbětě se 13. dubna 1716 narodil syn Leopold Jan a okamžitě se tak stal následníkem trůnu. Zemřel ale v listopadu téhož roku, tedy ve svých nedožitých 7 měsících.[25] Marie Terezie se narodila 13. května 1717 a jako nejstarší potomek byla od útlého věku připravována na vládu.[26]

Bylo potřeba zajistit, aby byla sankce přijata nejen zemskými sněmy uvnitř říše, ale i okolními mocnostmi v Evropě.[27] Na území Habsburské monarchie nejdéle vzdorovaly Uhry, chtěly si svou samosprávu uchovat co nejdéle a přijetí jednotného zákona pro celou říši by ji bez pochyby ohrozilo. Nakonec Uhry sankci přijaly v roce 1722.[28]

---

[19] TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa,* s. 38.
[20] Tamtéž, s. 39.
[21] URFUS, *19.4. 1713 - Pragmatická sankce*, s. 35.
[22] TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa,* s. 38.
[23] Tamtéž, s. 46.
[24] URFUS, *19.4. 1713 - Pragmatická sankce*, s. 44.
[25] Tamtéž, s. 39.
[26] TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa,* s. 38.
[27] Tamtéž, s. 44.
[28] Tamtéž, s. 46.

Karel tedy postupně získával souhlas od všech evropských mocností, v některých případech ale musel učinit jak politické, tak peněžní ústupky. Například před odsouhlasením sankce Španělskem v roce 1725 musel císař podpořit záměry španělské královny Alžběty z Parmy, která doufala v dosazení svých synů do čela italských knížectví.[29] O něco okázalejší byly v roce 1728 podmínky pruského krále Fridricha Viléma I., který na oplátku žádal podporu v získávání nových území.[30] Další kompromis Karel udělal s Anglií, pro její důležitý souhlas musel zrušit Císařskou ostendskou společnost, která obchodovala s Indií a tím tak představovala velké finanční bohatství, ale i možnost podmaňovat si území směrem na západ.[31]

Francie se dlouho odmítala souhlasit především kvůli sňatku Marie Terezie s Františkem Štěpánem Lotrinským, protože Lotrinsko spadalo do francouzské sféry vlivu. V roce 1733 vypukla válka mezi Karlem VI. a bourbony, v jejímž důsledku Karel VI. přišel o Sicílii a Neapoli, zatímco František Štěpán ztratil Lotrinsko, za které získal Toskánsko. Teprve po těchto událostech Francie sankci schválila.[32] Pragmatickou sankci nakonec uznala většina evropských států, s výjimkou Bavorska, Falcka a Saska.[33]

Když Karel VI. 20. října 1740 zemřel, nároky Marie Terezie, jako nejstaršího žijícího Karlova potomka byly ihned napadeny zeměmi, které chtěly situace využít a získat z Habsburských držav co největší kus.[34]

Jak sama královna píše ve svém pamětním spise z roku 1750, po nástupu na trůn se ocitla bez úvěru, peněz, armády a bez veškeré rady. Vinou Dvorské válečné rady neměla země vojsko, a tak měl Fridrich vcelku volný průchod.[35] Armádu ale nakonec sehnala a poslala ji pod vedením hraběte Wilhelma Reinharda von Neipperga proti Prusům. Neippergovým cílem bylo hlavně proniknout a porazit pruské vojáky v opevněném městě Břeh (Brzeg)[36], tyto dvě armády se ale 10. dubna 1741 setkaly u 7 kilometrů vzdáleného města Molvic (Malujowic) a svedly zde bitvu. Fridrichovi jeho větší a lépe vycvičené vojsko přineslo vítězství a tím i upevnění jeho vlivu ve Slezsku.[37]

---

[29] TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa*, s. 50.
[30] Tamtéž.
[31] Tamtéž.
[32] Vít VLNAS – Jiří RAK – Ivana ČORNEJOVÁ, *Ve stínu tvých křídel…: Habsburkové v českých dějinách*, Praha 1995, s. 142.
[33] Tamtéž, s. 142.
[34] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 15.
[35] Tamtéž, s. 17.
[36] Tamtéž, s. 18.
[37] František ČAPKA, *Velké dějiny zemí Koruny české v datech*, Praha 1999, s. 378-379.

Vzhledem k nedostatku financí a vojáků si Karel Albert uvědomoval, že nemůže jít do války sám.[38] Tato situace ho přiměla vytvořit koalici proti Marii Terezii. Dne 28. května 1741 byla v Mnichově podepsána smlouva o vzájemné pomoci mezi Španělskem a Bavorskem, ke které se později přidaly Francie, Sasko, Prusko, Švédsko, Sardinské království, Falc, a nakonec i kolínské arcibiskupství. [39]

Další kroky Karla Alberta měly rychlý spád. Po překročení francouzsko-bavorských vojsk v listopadu 1741 vydal v Českých Budějovicích manifest, v němž tvrdil, že on a jeho vojska nepřicházejí jako nepřátelé.[40] Již 26. listopadu však úspěšně zaútočil na Prahu a 7. prosince se prohlásil českým králem Karlem III. Tím donutil většinu české šlechty, ze strachu o svůj majetek, přejít na jeho stranu. [41] Krátce poté odjel do Frankfurtu nad Mohanem, kde se měl nechat korunovat římsko-německým císařem. Od šlechticů žádal velkou finanční částku a zároveň jim dočasně předal své vládnoucí povinnosti.[42] Karlova císařská volba proběhla 24. ledna 1742.[43]

Po tomto Karlově kroku poslala Marie Terezie vojsko do Bavorska. Když ale Karel viděl, jaké úspěchy jeho nepřátelé slavili, obával se pádu Mnichova a rozhodl se uspořádat císařskou korunovaci co nejdříve, již 12. února se stal císařem Karlem VII.[44] Hned den na to se Mnichov vzdal.[45]

V tuto dobu již ale pruská a saská vojska obsadila Nisu a Kladsko a dostávala se dál na české území a na Moravu.[46] Právě tam české obyvatelstvo projevovalo značný odpor k nepřátelským vojákům.[47] Ani sama armáda se ale k občanům nechovala nejlépe. Pod nátlakem a ve strachu z všudypřítomného násilí, výtržností a verbování byli lidé také nuceni odvádět peněžní a potravinové dávky.[48]

František Štěpán Lotrinský předal 2. ledna 1742 velení nad armádou v Čechách bratru Karlovi.[49] Karel Alexandr Lotrinský potřeboval přejít z Moravy do Prahy, v cestě mu ale stály

[38] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 133.
[39] ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 379.
[40] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 20.
[41] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 142.
[42] Eduard MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie: Korunovace na usmířenou*, Praha 2003, s. 33.
[43] HLAVAČKA, *Karel Albrecht*, s. 118.
[44] Tamtéž, s. 122.
[45] ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 381.
[46] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 22.
[47] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 145.
[48] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 22-23.
[49] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 38.

pruské armády, které stále obléhaly severovýchodní Čechy.[50] 31. března byl na příkaz Vídně donucen opustit své pozice v jižních Čechách a přesunout se na severní Moravu. Když Sasové 4. dubna odtáhli k Litoměřicím, Fridrich II. stáhl vojska z Jižní Moravy a převelel je do Čech.[51] Pruské a Rakouské jednotky pochodovaly ke Chotusicím u Kutné hory, kde byla 17. května 1742 svedena bitva, zakončená pruským vítězstvím.[52] Generál Buddenbrock si v této bitvě vysloužil od Fridricha povýšení.[53]

Rakouská porážka donutila Vídeň sjednat 11. června ve Vratislavi mírovou smlouvu o přidělení většiny Slezska, Opavska, Krnovska a kladského hrabství Prusku. Smlouva byla podepsána 28. července v Berlíně.[54]

Tímto paktem byl vyřešen pouze jeden problém, a to konec útočení Fridricha II. Karel Albert však se svými francouzsko-bavorskými vojsky stále okupoval Prahu, po zprávě o vratislavském míru se Karel Lotrinský vydal město osvobodit. Na cestě převzal velení armády opět František Štěpán[55] a společně s Jiřím Kristiánem Lobkovicem začali Prahu 5. srpna 1741 obléhat.[56]

Francouzským jednotkám ve městě velel maršál Belle-Isle.[57] Jiří Lobkovic smluvil s plukovníkem Chevertem kapitulaci pražských měst a vyšehradské citadely,[58] tím po necelých 3 měsících ukončili boje, a 17. prosince začala francouzská vojska Prahu opouštět.[59] Tato smlouva mimo jiné zajišťovala beztrestnost těm, kteří zůstali věrní Karlu Albrechtovi.[60] Belle-Isle a jeho posádka utekli směrem k Chebu, kvůli tuhé zimě přišli o velké množství vojáků.[61] Rakouská armáda se do Prahy dostala až 2. ledna roku 1743.[62] V tuto dobu odešla bavorská vojska a tím skončila i vláda českého krále Karla III. na našem území.[63]

[50] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 23.
[51] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 42.
[52] ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 382.
[53] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 147.
[54] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 23.
[55] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 46.
[56] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 24.
[57] ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 383.
[58] HLAVAČKA, *Karel Albrecht*, s. 137.
[59] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 57.
[60] Tamtéž, s. 83.
[61] Tamtéž, s. 57.
[62] Tamtéž, s. 57-58.
[63] ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 383.

Během ledna docházelo k častým zatčením české šlechty věrné Karlu Albrechtovi.[64] Marie Terezie pro ně přichystala soud, vedený „zvláštní zplnomocněnou dvorskou komisí".[65] Překážkou v jednáních byla ale ona smlouva mezi Chevertem a Lobkovicem, Marie Terezie smlouvu neuznala, jelikož byla podepsána bez jejího vědomí.[66] Chod komise tak pokračoval dále. Později bylo jednání přenecháno zvláštnímu trestnímu soudu.[67] Ten zasedal až do podzimu 1744, potrestáno bylo okolo 200 osob.[68] Všechny tresty smrti byly později změněny na tresty mírnější.[69]

Před svou korunovací slavila Marie Terezie a její pragmatická armáda[70] úspěchy v Bavorsku, které se po porážce zavázalo k příměří až do konce války a francouzská vojska byla donucena se stáhnout k Rýnu.[71] Marie Terezie dorazila do Prahy na plánovanou korunovaci až 4 měsíce po odchodu posledního vojáka Karla Albrechta.[72] Korunovace se uskutečnila 12. května 1743 ve Chrámu svatého Víta.[73] Tím končí 1. slezská válka.

1.2 Druhá slezská válka

I přes uzavřený mír měl Fridrich II. strach z úspěchů Marie Terezie a obával se jejího útoku. Chtěl být tedy tím, kdo udělá první krok, a tak počátkem června 1744 obnovil spojeneckou smlouvu s Karlem Albrechtem.[74] „*Císař souhlasil s připojením pravého břehu Labe s Pardubicemi a Kolínem k Prusku za vojenskou pomoc proti Marii Terezii.*"[75]

Vstup pruské armády do Čech 15. srpna 1744 započal 2. slezskou válku.[76] Jednotlivá Fridrichova vojska se 1. září spojila před Prahou a zahájila její obléhání. Obranné manévry a

[64] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 83.
[65] Tamtéž, s. 82.
[66] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 83.
[67] HLAVAČKA, *Karel Albrecht*, s. 142.
[68] Tamtéž, s. 143.
[69] Tamtéž, s. 144.
[70] Britské, holandské, říšské a habsbursko-lotrinské jednotky. BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 30.
[71] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 59.
[72] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 26.
[73] Tamtéž, s. 27.
[74] Tamtéž, s. 30.
[75] ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 384.
[76] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 177.

útoky ale byly nedostačující a Praha tak byla donucena ke kapitulaci.[77] Tentokrát se ale k nepřátelům nepřidal žádný český šlechtic.[78] Do konce září se zmocnili většiny Čech.[79]

Připojení Sasů k habsburské armádě[80] přinutilo v listopadu Fridricha se přesunout do Slezska,[81] nepřítelovy přesily se obával,[82] ale i přesto doufal, že Prahu udrží i přes zimu.[83] Důmysl a výborné taktiky hraběte Trauna[84] velícího habsbursko-saské armádě[85] ale Fridricha donutilo poslat rozkaz o opuštění Prahy.[86] Nakonec obratu k lepšímu pomohli 26. listopadu i sami Pražané otevřením městských bran pro rakouské vojsko.[87] Ve městě tedy došlo ke střetu, Prusové přišli o velký počet vojáků[88] a poslední pruské jednotky odešly z Čech až v prosinci 1744.[89]

Ani pro Karla Albrechta nevypadala situace dobře, už delší dobu trpěl bolestí kloubů na následky dny, té 20. ledna roku 1745 podlehl.[90] Jeho smrt dala příležitost k uzavření míru jeho synem Maxmiliánem Josefem ve Füssenu 22. dubna, znamenalo to jeho zřeknutí nároků na císařský titul i rakouské dědictví.[91] Zároveň Františku Lotrinskému přislíbil hlas při volbě na císaře.[92]

V květnu roku 1745 uzavřelo Rakousko a Sasko smlouvu o rozdělení území patřících Prusku.[93] To Fridricha nepochybně vyprovokovalo k dalším operacím. Vlivem falešné zprávy se Karel Lotrinský domníval o ústupu Fridricha do Vratislavi, chtěl ho tedy překvapit. V lepším postavení byl ale samozřejmě pruský král, který již 4. června vydal instrukce k plánované bitvě u Hohenfriedbergu (Dobromierz). Jelikož se ale Karel Lotrinský vcelku rychle dovtípil, co se chystá, udělal totéž. Nastal zmatek a krvavá bitva začala téměř okamžitě. I když byl Fridrich zaskočen, nakonec se jeho převaha projevila a bitva byla rozhodnuta v jeho vítězství dělovou

[77] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 30.
[78] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 87.
[79] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 30.
[80] Tamtéž, s. 31.
[81] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 179.
[82] HLAVAČKA, *Karel Albrecht*, s. 149.
[83] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 179.
[84] Otto Ferdinand hrabě von Abensperg und Traun, rakouský maršál, nar. 1677, zemř. 1748. STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 550.
[85] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 31.
[86] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 179.
[87] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 31.
[88] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 179.
[89] Tamtéž, s. 180.
[90] HLAVAČKA, *Karel Albrecht*, s. 149.
[91] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny zemí X.*, s. 31.
[92] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 61.
[93] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 183.

palbou.[94] „*…u Mollwitz předčasně odjel, u Chotusic zasáhl až v druhé polovině boje. Teprve nyní si zasloužil aureolu vynikajícího vojevůdce.*“[95]

Rakousko-saská strana musela Slezsko vyklidit, Fridrich je při jejich útěku sledoval až ke Chlumu u Hradce Králové, kde se poté s vojskem usadil.[96]

František Štěpán Lotrinský byl 13. září zvolen římským císařem, získal 7 hlasů z 9.[97] Korunovace proběhla o 3 týdny později, tedy 4. října roku 1745.[98] I když byla Marie Terezie jen manželka císaře, měla právo panovat ve svých dědičných zemích.[99]

To už se ale schylovalo k další bitvě. Pruské vojsko si udělalo tábor ve Východních Čechách, Karel Lotrinský chtěl této situace využít, a proto začal plánovat útok. Již 30. září bylo rakouské vojsko plně připraveno a bitva u Žďáru začala Rakouskou palbou.[100] Ani tento manévr ale Karlovi nepřinesl vítězství.[101] Další porážka Karla Lotrinského byla v Horní Lužici 23. listopadu a u Kesselsdorfu 15. prosince.[102] Po těchto Fridrichových úspěších byl poté 25. prosince uzavřen mír mezi Rakouskem, Saskem a Pruskem. Výsledkem bylo znovu přislíbení Slezska a Kladska Fridrichovi. Tím končí 2. slezská válka.[103]

[94] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 184.
[95] Tamtéž, s. 185.
[96] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 32.
[97] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 62.
[98] BĚLINA – KAŠE – KUČERA, *Velké dějiny X.*, s. 32.
[99] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 62.
[100] STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 188.
[101] ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 385.
[102] Tamtéž, s. 386.
[103] MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie*, s. 61.

2. AUTOŘI PAMĚTÍ

2.1 Jakub Leneček

Jakub Leneček se narodil v roce 1696[104] v Pardubicích. Celý svůj život žil na Zeleném předměstí (dnešní Jindřišská ulice) v domě s číslem popisným 31. Tento dům, takzvaný dvůr Bohuslavský, byl v rodinném vlastnictví od roku 1715, kdy ho koupil otec Jakuba Lenečky, Jakub Filip Leneček za 320 zlatých. Dům jeho otec vlastnil až do roku 1736[105], tento údaj ze Sakařových dějin Pardubic se ovšem neshoduje se zápisem v matrice úmrtí o Jakubovi Filipovi Lenečkovi z roku 1731[106]. Je tedy možné, že došlo k chybě, nebo osob se stejným jménem bylo více. Každopádně dvůr Bohuslavský vlastnil od roku 1736 Jakub Leneček mladší.[107]

Dne 14. října 1725 si vzal Jakub Leneček za manželku Lidmilu Lenečkovou, rozenou Matonovou.[108] Rodiči Lidmily byli Jan Matona, bývalý panský sirotčí a Kateřina Matonová. Po svatbě přešel Jakubu Lenečkovi do péče statek jako dědictví po svém tchánovi.[109]

Od roku 1730 zastával Jakub Leneček funkci písaře, měl jakousi stráž nad jednáními konšelů a jeho úkolem bylo tedy zapisování do městských knih. Při své práci musel být velmi pečlivý a důsledný. Jak Sakař píše, před zvolením byl písař na úřadě na zkoušku a dostával jen malý plat, po zvolení měl plat pevný.[110] Lenečkovým předchůdcem byl Václav Trochopaeus[111] a nástupcem Václav Jakub Petzold[112].

Jakub a Lidmila Lenečkovi byli rodiči 6 dětí. Jako první se jim 23. října 1726 narodil syn Václav Ignác.[113] Zemřel ale již v roce 1731,[114] tedy ve svých 5 letech. Druhé dítě, Jan Josef Václav Leneček (v indexu psáno „Lenočka“)[115] se narodilo se 16. září 1729.[116] V matrice lze

[104] Odvozeno od datumu úmrtí, v pardubických matrikách údaj nenalezen.
[105] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl,* s. 324.
[106] Státní oblastní archiv Hradec Králové, index sign. 1516 A, f. 23, dig. 27. Dále pouze SOA.
[107] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl,* s. 324.
[108] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1516, f. 82, dig. 86. Svědky byli Václav Fiedler, Kateřina Filisová a Terezie Bělská.
[109] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic II. díl,* s. 62.
[110] Tamtéž, s. 55.
[111] Tamtéž, s. 61.
[112] Tamtéž, s. 62.
[113] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1492, f. 215, dig. 279. Kmotry byli urozený pan Václav Fidler, Jindřich Majer a Zuzana Tichá.
[114] SOA Hradec Králové, index sign. 1516 A, f. 23, dig. 27.
[115] SOA Hradec Králové, index sign. 1534, s. 130, dig. 133.
[116] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1492, f. 315, dig. 318. Jeho kmotry se stali urozený pan Václav Pacovský, císařský důchodní, Jan Tichý a urozená paní Fidlerová.

nalézt záznam o svatbě Jana Lenečky a Jány, dcery nebožtíka Matěje Říhy[117], datovaný 20. srpna roku 1759.[118]

Jako třetí přišel na svět Václav Ignác, který dostal své jméno po zesnulém sourozenci. Narodil se 14. července 1732[119] (v indexu s příjmením „Lenček“)[120]. Václav Ignác se 4. března 1764 oženil s Josefou, dcerou Vojtěcha Saidlera[121] a spolu měli dceru Františku Annu Veroniku, narozenou v Pardubicích 4. února 1765.[122]

Jako čtvrté dítě se 7. prosince 1737 narodila dcera Lidmila.[123] Páté dítě, Jan Karel Leneček, se narodil 17. října 1739.[124] A jako nejmladší potomek z rodiny, Anna Kateřina, se Jakubovi a Lidmile narodila 25. ledna roku 1743.[125] Jakub Leneček zemřel 15.2. 1758 ve věku 62 let.[126] Záznamy o svatbách Lenečkových dcer se v indexech pardubických matrik nenachází, je tedy možné, že měli svatbu v jiném městě. Údaj o datumu úmrtí Lidmily Lenečkové v matrikách chybí také.

Jakub Leneček měl jako písař styky s radničními činiteli, významné pardubické osobnosti proto nechyběly při významných událostech jeho rodiny. Například primátor Václav Fidler a později i jeho syn Jan, byli často kmotři dětí Jakuba a Lidmily. Jako další byl kmotrem Jindřich Majer, měšťan a spoluradní,[127] nebo také císařský důchodní Václav Pacovský a radní Pavel Radvanovský.

2.2 Matěj Pleskot

Jedním z dílčích úkolů bylo tedy v matrikách najít Matěje Pleskota. Hledání se ale zkomplikovalo skutečností, že osoby se stejným jménem byly v tomto časovém období dvě. Jeden Matěj Pleskot se narodil 30. března 1717,[128] a druhý 19. února 1719.[129] Odhadnout, který

[117] Matěj Říha vlastnil mezi lety 1718-1750 dům s čp. 112 na Wilsonově třídě. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl,* s. 273.
[118] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1517, f. 142, dig. 150. Svědky byli Matyáš Lejša, Jan Šípek a Josef Kraus.
[119] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1492, f. 354, dig. 360. Jeho kmotry byli Vavřinec, rytíř a kapitán Lieutenant Althanštského regimentu, Václav Hiez, Johana Tichá a Johannes Chlaupský.
[120] SOA Hradec Králové, index sign. 1534, s. 130, dig. 133.
[121] SOA Hradec Králové, index sign. 1538, s. 43, dig. 47.
[122] SOA Hradec Králové, index sign. 1534, s. 132, dig. 135.
[123] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1493, f. 11, dig 14. Jejími kmotry byli paní Rosalia, syn pana Antonína sirotčího, Johana Tichá a Jan Fidler, syn Václava Františka Fidlera.
[124] Tamtéž, f. 30, dig. 34. Za kmotra měl měšťana a radního Pavla Radvanovského, primátora Jana Fidlera a svou babičku z matčiny strany Kateřinu Matonovou.
[125] Tamtéž, f. 82, dig. 92. Kmotrou byla opět babička Kateřina Matonová, David Radvanovský a Josef Neffka.
[126] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1524, f. 244, dig. 130.
[127] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic II. díl*, s. 148.
[128] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1492, f. 170, dig. 173.
[129] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1492, f. 191, dig. 194.

Matěj Pleskot je pro tuto práci ten správný, bylo vcelku jednoduché. U městského knihaře a důchodního se dá předpokládat, že bude mít užší vazby s ostatními radničními činiteli. A jelikož děti Pleskota narozeného v roce 1719 měli za kmotra například manželku písaře Václava Naňky, nebo primátora Jana Kryštofa Fidlera, je tedy pravděpodobné, že právě tento Pleskot je ten správný.

Matěj Pleskot se tedy narodil 19. února 1719, jeho rodiči byli Jan a Kateřina.[130] 23. února roku 1740 se oženil s Barborou, dcerou Jiřího Hemzaly.[131] Pleskotovi se stali rodiči pěti dětí. Jejich prvním potomkem byl Jan Josef, narozený 28. července 1740.[132] Následoval František Ignác, narozený 24. května 1744.[133] První dcera, Anna Lidmila, se narodila 3. srpna 1746.[134] 5. dubna 1749 se narodil Josef Martin.[135] A posledním potomkem jejich rodiny byl Antonín Martin, narozený 5. srpna 1752.[136]

Matěj Pleskot pracoval pro městský magistrát. Mezi lety 1740-1781 zastával funkci knihaře,[137] což znamená, že opravoval knihy a jejich vazby[138]. Vzhledem k povolání není pochyb, že byl Pleskot s Lenečkem často v kontaktu, časem si tak mohli vybudovat bližší vztah a možná i přátelství. Knihařem byl i Matějův nejstarší syn Jan Josef, a to mezi lety 1774-1795, zároveň byl do roku 1808 i knihkupcem.[139]

V Sakařových dějinách Pardubic je záznam o koupi domu Majerovského v Pernštýnské ulici „sousedem Pleskotem“ 30. dubna 1776 za 758 zlatých a 20 krejcarů. Který z Pleskotů to byl ovšem není zřejmé.[140]

[130] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1492, f. 191, dig. 194. Kmotry Matěje Pleskota byli Jan Bartonides z Pardubic a Ludmila Vrbová z Duban.
[131] SOA Hradec Králové, index sign. 1538, s. 58, dig. 63.
[132] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1493, f. 42, dig. 46. Kmotry Jana Josefa byli Jan Josef z Pardubic, měšťan Jan Kryštof z Pardubic, pan Josef Syn, Jan Koppa a Anna, manželka pana Václava Naňky, písaře.
[133] Tamtéž, f. 105, dig. 116. Kmotry Františka Ignáce byli primátor Jan Kryštof Fidler a Jan Koppa.
[134] SOA Hradec Králové, matrika sign. 1493, f. 130, dig. 142. Kmotry Anny Lidmily se stala Anna, manželka Václava Naňky, a kmotrem Josef Nitreger.
[135] Tamtéž, f. 159, dig. 174. Kmotrem Josefa Martina byl Bartoloměj Leifert.
[136] Tamtéž, f. 192, dig. 211. Jeho kmotry byli opět Bartoloměj Leifert a Anna, manželka Václava Naňky.
[137] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic V. díl*, s. 28.
[138] Tamtéž.
[139] Tamtéž.
[140] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic II. díl*, s. 149.

V Pardubických matrikách se nenachází záznamy svatby Pleskotovy dcery Anny Lidmily. Nachází se tam ale několik záznamů svateb dcer Jana Pleskota Doroty[141], Ludmily[142], Kateřiny[143] a Tumy[144].

Jak již bylo zmíněno výše, kmotry Pleskotových byli často radniční činitelé. Například kmotr Matěje Pleskota pojezdný písař Jan Bartonides.[145] Kmotrem jeho dětí byl potom často Jan Kryštof Fidler (syn Václava Františka Fidlera), pardubický primátor v letech 1748-1763.[146] Často se také objevovala i Anna, manželka písaře Václava Naňky.

2.3 František Červenka

František Červenka se narodil 7. dubna 1767 v Novém Kolíně, jeho otec, také František, byl sirotčím písařem na komorním panství v Poděbradech. Po smrti otce v roce 1783 se František Červenka přestěhoval do Pardubic, pracoval při městské správě jako třetí magistrátní rada.[147] „*Oženil se s Annou Zwettlerovou a měl s ní několik dětí, z nichž si připomeňme alespoň syna Františka, pozdějšího městského policejního komisaře a nezkoušeného magistrátního radu.*“[148]

František Červenka měl při svém zaměstnání přístup k nejrůznějším písemnostem, ze kterých později čerpal na své zápisky, z nich je jistě nejznámější „*Compendium memorabilií královského komorního města Pardubic.*“ Toto osmizvazkové pochází z roku 1811.[149] Další jeho díla nesou název *„Vejtah z urbulu JMC panství Pardubice“* popisující pardubické panství včetně poddanských povinností a *„Popsání rozličných starých pamětí královského komorního města Pardubic od r. 1159 do r. 1826“* v tomto spise popisoval pole, rybníky, kostely a bývalá panství.[150]

Františku Červenkovi a jeho ženě Anně patřilo několik statků. V roce 1801 zakoupili dům s číslem popisným 96 na Malém předměstí za 3400 zlatých, patřil jim do roku 1806.[151] Mezi

[141] SOA Hradec Králové, index sign. 1538, s. 9 , dig 12.
[142] Tamtéž, s. 27, dig 31.
[143] Tamtéž, s. 40, dig 44.
[144] Tamtéž, s. 58, dig 63.
[145] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 246.
[146] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic II. díl*, s. 43.
[147] Dagmar VORLOVÁ, *Compendium memorabilií královského komorního města Pardubic: edice rukopisu Františka Červenky z roku 1811*, svazek 1, Pardubice 1996, s. 5.
[148] Tamtéž.
[149] Tamtéž.
[150] *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, roč. 40, s. 174a.
[151] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 442.

lety 1807-1829 vlastnili i dům s čp. 94 v Husově třídě.[152] V Pernštýnské ulici pak dům čp. 37 mezi lety 1816-1829.[153]. Dále v Husově třídě vlastnili i čp. 93 v letech 1821-1829.[154]

Zemřel 20. prosince 1829 na mrtvici po úctyhodných 30 letech působení jako magistrátní rada, bylo mu 62 let.[155]

[152] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 441.
[153] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 177.
[154] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 441.
[155] VORLOVÁ, *Compendium memorabilií*, s. 5.

3. EDIČNÍ POZNÁMKA

Paměti Jakuba Lenečky a Matěje Pleskota s názvem: „*Živý Magazin neb popsání zkázy m. Pardubic od Pruského neb Brandenburského vojska*“ se dochovaly v opisu Františka Červenky. Jak sám Červenka píše na konci Lenečkových pamětí, nalezl je na posledních stranách v knize radních protokolů z roku 1735. Dnes je text součástí jeho knihy „*Výtahy protokolů radních z let 1665–1776*“, která je dostupná ve Státním okresním archivu v Pardubicích.

3.1 Ediční pravidla

Vydávání a zprostředkovávání historického díla, například deníků, pamětí, písní atp. se nazývá edice. „*Podle účelu a cílů, které sledují, rozlišujeme různé typy edic, z nichž základní jsou typy vědecký, vědeckopopulární, úřední, osvětový a didaktický (výukový, školní).*“[156]

Způsob, kterým zpřístupňuji Lenečkovy paměti se nazývá transkripce, tedy přepisování textu ze starého písma do toho moderního podle současných pravopisných pravidel. Na rozdíl od transliterace se tak nezachovají historické znaky písma, jako jsou například zdvojená písmena. Je to možné nazvat i vtažením historického textu do přítomnosti se zachováním jeho fonetické, tedy zvukové podoby a úpravy té pravopisné.[157]

Edice má svá daná pravidla a zásady, tj. ediční pravidla. Zjednodušeně řečeno je to seznam bodů, kterými by se měl editor ve své práci řídit. Lenečkovy paměti spadají do barokní doby, platí na ně tedy specifická pravidla na toto období.[158] Edice by měla být opatřena kritickým neboli poznámkovým aparátem, který upravuje a vysvětluje nejasná, nebo cizí slova a výrazy.

a) Členění textu

Původní text je členěný do odstavců utvoříme tedy tyto odstavce i v přepisu. Podtržené pasáže také podtrhneme.

[156] ŠŤOVÍČEK, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, s. 26.
[157] VAŠÁK, *Textologie*, s. 152.
[158] *Elektronický slovník staré češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka 2006– [cit. 15. 3. 2024]. Dostupné z: http://vokabular.ujc.cas.cz.

a) Pravopis

Velmi časté bylo „jsem“ ve smyslu „tady“, tyto zvláštnosti v textu nenecháváme z důvodu lepšího porozumění textu. Výjimky jako „zřetedlně“, „nepředstavitedlný“ a „nevyvratitedlná“ taktéž nenecháváme. Dvojité w přepisujeme na jednoduché. V textu se objevilo i slovo „camaradů“ přepíšeme ho tedy na „kamarádů“

a) Interpunkce

Doplníme čárky ve větách, podle nynějších pravidel českého pravopisu, aby se text četl pohodlně a lehce. Prodloužení slov, která jsou podle moderní češtiny krátká: „dosaváde“ nebo „dokavád“ ponecháváme. Zdvojená písmena *rz* přepisujeme na ř, *ss* na š a tak podobně.

a) Číslovky a data

Za řadové číslovky vždy připisujeme tečku. Latinsky psané měsíce překládáme v poznámkách do češtiny a píšeme je velkým písmenem. Celkem časté bylo psaní řadových číslic s pomocnou koncovkou: 5tý, 7mý… v textu ponecháno beze změny.

a) Spojení dvou slov

Předložky a zájmena psané dohromady „odemne“, „semnou“ oddělujeme a proti tomu příslovečné spřežky neupravujeme a necháváme bez mezery, například: „beztoho“ „předtím“.

a) Zkratky

Zkratky se rozepisují: „JMC“ na Jeho Milost Císařská, cís: na cís[ař], sv. na svatý.

a) Cizí slova

Ať už jsou to latinské výrazy, nebo německá slova, píšeme je podle originálu. Pokud jsou (jako je to v pamětech u latinských slov) psány jiným písmem, v edici je nijak neodlišujeme, tato slova doplníme poznámkou s českým překladem.

a) Velká písmena

V pamětech se často objevují velká písmena bezvýznamně na začátcích slov tam, kde chtěl autor pravděpodobně dát na určité slovo důraz. Příklad vidíme ihned na začátku pamětí: „Příběh z Strany Nepřátelského Pruského Vojska…“ Některá slova ale psal s velkým počátečním písmenem vždy, například vojsko. Při edici ale dáváme velká písmena pouze tam, kam podle pravidel pravopisu patří.

4. EDICE PRAMENE

s. 304

Pro aeterna Lei Memoria (Navěky lví paměti)

Příběh z strany nepřátelského pruského vojska, který mělo Pardubice v létu 1741 a 42 až do 2. July[159] metus[160] ocupírovalo[161] a co dále k tomu přijde, tak:

Jakož sama nevyvratitelná pravda jest, že všechno, cokoli pod širým nebem se zrodí, jedenkráte umříti musí, na takéto samé o lidském pokolení v Písmu Svatém a zřetelně takto zaznamenáno se vynachází: omnibus nominibus statuum est semet mori. to jest: Všemu lidu ustanoveno jest jednou umříti.

To již mnoho milionů lidí zakusili, jenž zemřeli, zakušují, který takměř v každém okamžení po širokém světa okršleku[162] umírají, zakoušejí i s námi také trpkost.

s. 305

Snesli jenž dosaváde podobně s námi, při živobytí se nacházejí, z výborné zkušenosti všem známo jest, že vyzábla po ukrácení lidského života dychtící, a od ustavičného bdění uchřadla matrona[163] paní smrt, neuměje s lidmi zacházeti; tak nezdvořilá jest, že ani korunované hlavy ušanovati[164] nechce, a jakkoli za naší paměti, vznešené dva římské císaře Leopolda I.[165] a Josefa též I.[166], v trvajícím seculo, neb věku a to sice 1705 nejjasnějšího cís:[aře] Leopolda, v létu 1710 nejjasnějšího císaře Josefa, jmenovitě otce a syna s svou nestydatou kosou přeměřila, po všem i také v létu 1740 posledního z nejslavnějšího domu habsburského pocházejícího nejjasnějšího císaře Karla[167] toho jména VI. jest neušanovala, nýbrž jemu nit života léta 55. věku jeho i největším zármutkem všech dědičných zemí v měsíci říjnu nelítostivě jest přestřihla, a tudy ten velmi vznešený rod, který v ustavičně successive[168] mužské přes

[159] July: červenec.
[160] Metus: strach, bázeň, obava.
[161] Ocupírovalo: occupō: obsadit, zaujmout.
[162] Okršlek: oblast.
[163] Matrona: paní.
[164] Ušanovati: ušetřit.
[165] Leopold I.: nar. 9.6. 1640, zemř. 5.5. 1705, císařem Svaté říše římské v letech 1658-1705. Jakub MALÝ, *Vlastenský sborník historický,* Praha 1877, s. 425-428.
[166] Josef I.: nar. 26.7. 1678, zemř. 17.4. 1711, císařem Svaté říše římské v letech 1705-1711. *Heslo Josef,* in: *Ottův slovník naučný,* XIII, Praha 1898, s. 618-619.
[167] Karel VI.: nar. 1.10. 1685, zemř. 20. října 1740, císařem Svaté říše římské v letech 1711-1740. VLNAS – RAK – ČORNEJOVÁ, *Ve stínu tvých křídel,* s. 135-147.
[168] Successive: náhle, postupně, nespěšně.

s. 306

500 let císařstvím se skvěl, po meči vyplenila, a připomenuté dědičné země do lítostného stavu a záhuby jest přivedla.

Letis tehdy teď řečeného nejjasnějšího císaře Karla VI. smrt vyhlášena byla, vyjasnění svatého pokoje v brzkém na to času s hroznými mračnami, a bouřlivým povětřím války se zatemnilo: (Neními se tu mnou na způsob kroniky rozpisovati, nýbrž počátek následujících obtížností, které město Pardubice hojně potrefily; krátce připomenouti). Neb král pruský a kurfirst, neb volený brandenburský[169] téhož 1740. roku 20. Decemb[ris][170] právě předcházejícího dne, před svátkem svatého Tomáše apoštola Páně, do knížectví slezského nepřátelský vpád jest učinil[171]; nesluší tu mlčením opominouti, cose jinde, i také skutečně zde v Pardubicích oznámeného 20. dne prosince léta málo výš podotknutého 1740 přihodilo, ten den velmi, a neobyčejně parný jest byl, takže hadi, a jiný zimní plazové z děr svých vylézali.[172]

s. 307

Večer k hodině páté s blejskáním, hřímáním, burácením, zemětřesením, takové nikdy pamětné větrování se jest strhlo, že mnohé stavení, i štítové některých domů zde se zbořily, následujícího na to dne 21. Decembris[173] hrozné rozvodnění následovalo, a bezpochyby ten nepřátelský začátek naznamenalo. Nepřestal na tom král pruský, že jest dolejší Slezsko od nejjasnějšího domu Rakouského bezprávně odtrhl, nýbrž ještě o něco více se pokoušeti osmělil, když následujícího 1741. roku celé markrabství Moravské, a dílem Dolní Rakousy svým vojskem prolezl, přitom toho šetřili nemeškal, kdyby od slav[ného] rakouského vojska přepadnutý byl, aby k odmaršírování cestu neomezenou jeti mohl, tou příčinou tehdy pohnut, a nemaje jakého odporu, poněvadž Česká země, vojskem opatřena nebyla, vtrhše do země České, při sobě ustanovil město Hradci Jeho Milosti Císařské Král[ové] nad Labem s vojskem

[169] Fridrich II. Veliký: nar. 24.1. 1712, zemř. 17.8. 1786, vládl v letech 1740–1786. STELLNER, *Fridrich Veliký*, s. 41, 462, 488.
[170] Decembris: prosinec.
[171] Leneček datuje vpád Fridricha II. do Slezska na 20. prosince 1740, ale skutečně proběhl již 16. prosince. ČAPKA, *Velké dějiny v datech*, s. 378.
[172] „*Počátkem listopadu již opět uhodily silné mrazy a koncem tohoto měsíce napadl sníh, který vydržel až do 20. prosince, kdy nastalo prudké tání s bouřlivým větrem, deštěm a velkým rozvodněním toků.*“ Jiří SVOBODA – Zdeněk VAŠKŮ – Václav CÍLEK, *Velká kniha o klimatu zemí Koruny české*, Praha 2003, s. 378.
[173] Decembris: prosinec.

s. 308

svým osaditi, což také skutečně se stalo, dále také nemeškal řeku Labe pro svou obranu dobře vojskem vyzkoumati, odkudž tehdy pro obsazení teď řečené řeky, comandoval sem při svátku svatého Havla[174] téhož 1741. roku něco dragounů od regimentu Bereitského kteréžto mužstvo na druhé straně opačené řeky Labe vyhodíce šanc[175] za grunty p. Josefa Svobody[176] a p. Frant. Šandery sousedů pardubských, tam skrze 9-ti hodin na bastirunku[177] stálo, a most vartou[178] obsadilo, těmito tu na bastirunku[179] stojícím pruským dragounům kteří i do města pro trunk[180], a jiné potřeby docházeli, však v nejmenším nechcedirovali, a město svitlo, hrnec, misky, a jedna od [nečitelné] pro strojení jídla, od zámku, ale dříví se opatřiti, a dáti muselo, domnívalo se město Pardubice, že pruské vojsko sem za Labe nepřijde, obzvláště když se naslýchalo, že uherské a české vojsko, a to sice 10 regimentu cavalerie v Pardubicích, též okolních sídlech contonírovati[181] bude, což na potom v skutek uvedeno, když 8. den měsíce prosince L[éta] Páně 1741 prostředkem král[ovského] král[ovského] úřadu městu Pardubicím intimirováno[182], kdy, že 9ho toho

s. 309

měsíce, to následujícího dle, slav[ný] regiment dragounský Bathienský zde přes zimní kvartýr zůstati majíce a sem přimaršírovati, a pro něj kvartýry rozepsané býti mají, což samé vyplněno bylo s kterýmžto slav[ným] regimentem p. generál major Deffini[183] sem vyslán byl, a v domě obecním ložíroval, však při svém příjezdu ne hned s koně dolů vstoupil, nýbrž bez nejmenšího stavuňku[184] k mostu labskému ven vyjel, vojsko nepřátelské z druhé strany řeky bastírované[185] v očistě spatření míti, byly své kvartýry jak v městě tak také na obojím předměstí rozepsané, poněvadž ale Intimati[186] prošlé, že jeho knížecí osvícenost p. p. generál feldmaršál z Lobkovic[187] sem přijíti ráčí, pročež tehdy všechen domy ročna od kláštera až k zámku pro

[174] Svátek svatého Havla: 16. října.
[175] Šanc: hradby, zákopy.
[176] Josef Svoboda s manželkou vlastnil dům čp. 7 mezi lety 1732-1760. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I.díl,* s. 167.
[177] Bastirunek: bastion, část barokního opevnění.
[178] Varta: stráž složená z ozbrojenců.
[179] Bastirunek: viz poznámka č. 177.
[180] Trunk: driák, lék pro uštnutí.
[181] Contonírovati: contensionis/ contendo: pospíšit si, táhnout.
[182] Intimirováno: předloženo, upomínáno.
[183] Generál major Deffini byl nejspíš Alexander Anton De Fin nar. 12.6. 1676, zemř. 23.7. 1756. Antonio SCHMIDT-BRENTANO, *Kaiserliche und k.k. Generale (1618-1815)*, München 2006, s. 24.
[184] Bez stavuňku: bez zamyšlení, bez zadržení.
[185] Bastírované: opevněné, od slova bastion.
[186] Intimati: intime: důvěrně.
[187] Jiří Kristián z Lobkovic, rakouský vojevůdce, nar. 10.8. 1686, zemř. 4.10. 1755. SCHMIDT-BRENTANO, *Kaiserliche und k.k. Generale*, s. 58.

něho, generál adjutanti[188], a jiní sloužící jeho evacurované[189] býti museli, přijela je knížecí osvícenost do Pardubic 10. Decemb[ris][190], a v zámku svůj logament vzala, a tu od celého počtu p. p. radních skrze syndikusa beneventirována[191] byvše, toho k odpovědi dáti jest ráčil: Vor diese mir erwiesene besondere

s. 310

dere Ehre, thun mich bedanken [nečit.] mit aber meine mehrere Kraft die Herren nicht befremden nolens volens habe müssen mit der Militz herein Marschieren, sagend meine Herren Versichert, dass ihnen nicht wiedergab begegnen solle.[192]

Druhého na to dne ráčila jeho knížecí osvícenost v zámku Jeho Milost Císařská čes. král[ovský] vzatý kvartýr opustiti a dům, pro obydlí své v městě, paní Zuzany ovdovělé Tiché[193] patřící obrati a okolo hodiny 4té z poledne, ale s malou hrstkou lidu k labskému mostu vyjeli, a tam oficíra pruského vartu[194] tenkráte majícího vyvolati a s ním něco v řeči francouzské rozmlouvati, přitom pak i to vyzkoumati, že král pruský, skutečný nepřítel domu Rakouského jesti, a znamenaje vysoce pravená knížecí osvícenost, že z druhé strany řeky Labe vojsko pruské znamenitě se síly, vojsko francouzské, a bavorské k Hoře Kutné úprkem maršíruje, tehdy přinucena sebe viděti ráčila, odtud s 10 zde a okolně cantonírujícími[195] regimenty samého lidu jízdného

s. 311

přes Seč k Německému Brodu se vyzdvihnuti, a to sice 12. dne měsíce prosince léta opáčeného 1741 raním časem město Pardubice opustili, což samé s největším zármutkem a desolati[196] celého sousedstva se stalo. Po stálém odmaršírování, a respektivě odjezdu jeho knížecí osvícenosti pruské vojsko tak skryté bylo, že se opatřiti nemohlo, v krátkých hodinách ale něco téhož vojska od regimentu dragounského Bereitského davše se přes Labe na loďce převésti, nemohla pro shozené mostovce maršírovati, do města Pardubic vyšlo, obě brány

[188] Adjutanti: Pobočník, někdy ekvivalent rotmistra.
[189] Evacurované: e-vacuo: vyprázdnit.
[190] 10. prosince.
[191] Beneventirována: pravděpodobně od slova „benevolentia“: laskavost, shovívavost, přízeň.
[192] Před tuto mně prokázanou zvláštní čest, se také zapojuji k poděkování, ale myslím si více síla pány neuvidí nolens volens (chtě něchtě) musel jsem s milicí/domoobraou sem pochodovat, sděleno mým pánům ujištění, že jim nebudu mít povinnost vylíčit setkání.
[193] Zuzana Tichá, roz. Angelová, čp. 57, vlastnila dům Balašovský v letech 1733-1743. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl*, s. 127.
[194] Varta: stráž složená z ozbrojenců, viz poznámka č. 178.
[195] Cantonírujícími: canto: zpívat, hrát na něco.
[196] Desolati: opuštěním.

silnými vartami[197] obsadilo, a je zavřelo, též do domu p. Karla Radvanovského[198], právě tenkráte úřad purkmistrovský držícího, tuplovanou vartu[199] postavilo, když ale ubezpečeno bylo, musíce vždy od pruského vojska jeden muž na Zelené bráně ponucku držeti, že král[ovské] uhersko-české vojsko svůj k Německému Brodu předsevzatý marš prosegruje[200], brány s zanecháním při nich varty[201], zase otevřelo, a lidem svobodný průchod zanechalo, tu zatajiti

s. 312

nemůže, co se jest tak při tom přežalostném do města vtrhnutí vojska pruského přihodilo, neb jak rychle ono brány městské ocupírovalo[202], a takové uzavřelo, byvše celé sousedstvo v té neomylné naději, že město Pardubice, od těch neznámých, a nepříjemných hostí, navštíveno nebude, a oni na tuto stranu Labe nepřejedou, nýbrž z druhé strany ~~Labe~~ prve se držeti budou, teď řečené sousedstvo prostředkem té nenadálé příhody vidíce Faciem rerum[203] a sic změněnou, do takové confusi[204], bázně, a hrůzy přivedeno bylo, že jest se zdálo, jakoby ten den již soudný býti měl, z příležitosti, čehož mnozí hrůzou, a strachem předěšení sousedi z nichžto nejpřednější p. Václav Lotrince Pitastvy pardubského starší fišmistr utíkal ven z města přes zdi při valech klášterských skákati, a pryč utíkati, jeden dragoun od král[ovského] uhersko českého regimentu Bathyanského tu v městě Pardubicích, když takové, již od nepřátelského pruského vojska ocupírováno[205] bylo, se upozdil, a pálený

s. 313

byl, však Zelenou branou šťastně vyjeda, za svými k Chrudimi pospíchal.

Když tehdy s před zmíněným způsobem nepřítel tu se usadil, a v malém počtu asi od 300 mužů Beritských pruských dragounů, zde se vynacházel, 15. dne prosince na to jeden pruský Brunikovský, tak nazvaný husarský regiment sem přimaršíroval, a tu skrze celých šest dní zůstal, před od maršem téhož, ale na 3 dny jeden pruský patalion skoro od 800 mužů od regimentu Kalksteinského pěšího s nejvyšším zástupníkem neb lieutenantem sem přišel, a zde

[197] Varta: viz poznámka č. 178.
[198] Karel Radvanovský vlastnil mezi lety 1727-1745 dům v Pernštýnské ulici čp. 14, a 1737-1745 dům čp. 61 na Wilsonově třídě. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl*, s. 173, 246.
[199] Varta: viz poznámka č. 178.
[200] Prosegruje: zkomolené „prosequor“: postupovat, pokračovat.
[201] Varta: viz poznámka č. 178.
[202] Ocupírovalo: occupō: obsadit, zaujmout, viz poznámka č. 161.
[203] Faciem rerum: tvář věcí.
[204] Confusi: confusio: zmatek.
[205] Ocupírováno: viz poznámka č. 161.

v guarnisi[206] ležeti zůstal, ten nejvyšší lieutenant se jmenoval v[on] Leben, tento dlouho tu comandantem nezůstal, nýbrž po něm nejvyšší strážník, nebo major Retzov[207] tak nazvaný následoval, a ten za comandanta ustanovený byl, a kvartýr v domu pí Zuzany ovdovělé Tiché sobě vyvolil, v kterém také tak dlouho setrval, až přijede sem do Pardubic sám generál Kalkstein[208], takový jemu postoupiti

s. 314

a sem do zámku se transferírovati[209] musel, na to následujícího 1742. roku času jarního celá takměř armáda skrze město Pardubice prošla a blízko města Chrudimě se postírovala[210] pak právě poslední svatodušní den, jenž bylo 15. měsíce máje všechny pagetajni[211] a jiné vozy, pátkem za Labe odeslala, od Chrudimě k Čáslavi se jest vyzdvihla, kdežto potom, a to sice 17. dne máje málo vejš psaného 1742. roku mezi král[ovským] uhersko a českým a nepřátelským pruským vojskem krvavé potkání, času ranního s přehrozným z veliké, a malé zbraně střílení následovalo, tehdáž všechno zde guarnisírující[212] pruské vojsko sedíce po valech neb náspech zámec[kých] a městských, onu střelbu poslouchalo, a ležícím se sousedům, co by to znamenalo! S nemalým užasnutím, a bázní k odpovědi dalo: že to hrozné potkání neb bitva býti musí, což samé také v pravdě shledáno bylo, neb okolo hodiny 12. ráno polovičního orloje hašení rejtharstvo pruské opustíce, plac válečný u městys Chotusic,

s. 315

kdež ta bitva svedena byla, i sem k městu Pardubicím se reterírovalo[213] myslíce však v guarnisi[214] pruské zdejší, že armáda krále pruského na hlavu poražena jest, a král[ovské] uhersko-české vojsko města zmocniti se míní, veliké lermo[215] učinila, most za branou Zelenou, přes příkop městský jdoucí zbořila a po valech do šiku[216] se postavila, spatřivše ale, že to král[ovské] uhersko- české vojsko ne - nýbrž pruské utíkající vojsko jest, od zbraně se rozešla, a od kamarádů svých, jak by se věc vynacházela, oznámení toho věděti žádala.

---

[206] V guarnisi: jednotce, posádce .
[207] Wolf Fridrich von Retzov, pruský generál, nar. 1699, zemř. 5.11. 1758. Hrsg, Historische Commission bei der königl. Akademie der Wissenschaften, *Allgemeine Deutsche Biographie 28,* Leipzig 1889, s. 277.
[208] Ludvig Karl von Kalkstein, pruský maršál, nar. 10.3. 1725, zemř. v roce 1800. Hrsg, *Allgemeine Deutsche Biographie 15,* s. 18-19.
[209] Transferírovati: trans-fero: přenášet, přepravovat, překládat.
[210] Postírovala: posterior/ posteritas/ posterus: pro následující, potomní.
[211] Pagetajni: průvody.
[212] Guarnisující: od guarnise: vojsko držící posádku.
[213] Reterírovalo: nejspíš zkomolené od latinského „retego“: odhalit, zjevit.
[214] Guarnisi: viz poznámka č. 206.
[215] Lermo: poplach.
[216] Šiku: způsob, pořádek, v tomto významu: postavení/ útvar.

Bylo tehdy od comendanta povoleno, [?] se reterírujicímu[217] vojsku okolo města po zbořený most zelenobranský sem vjeli, a co jest se přihodilo zvěstovali, pak rychle však shledáno bylo, že to na spěch přišlé vojsko hrozně poraněné jest, od téhož comendanta a ostrá nařízení přišlo, žádného raněného více do města nepouštěli, nýbrž přes most Labský

s. 316

přimaršírovati nechali, což také na několik dní trvalo, načež zase upokojení se stalo, sousedstvo pak vždy úpěnlivě Boha prosilo, by jej od moci nepřátelské vysvoboditi = a nejjasnějšímu rakouskému ož[?] brány žehnati ráčil.

Nedlouho ono upokojení trvalo, neb 24. dne měsíce máje léta 1742 právě na den Božího Těla po hodině třetí ráno přimaršírujíce sem několik set uhersko, českých pandurů, a husarů, ty se města zmocniti = a pruské vojsko přemocti se snažili, však nemaje kusů[218], po zabití a plesírování[219] mnohých Prusů s zanecháním při Bílé bráně dvouch zabitých pandurů, a jednoho zajatého, odtrhnuli a pryč maršírovati museli, přitom ale pruské zde guarnisírující[220] vojsko do hrozné confusi[221] a strachu přivedli, neb mnohý maje vrchní zbraně v rukách svých takovou sem i tam v kvartýru v svém hledal, jiný zase v jedný punčoše na vale

s. 317

vyběhl sám comendant tak předěšený byl, že s flintou bez štemflika[222] na vale, celý v tváři změněný pospíchal.

Po stalém ale odmaršírování král[ovského] vojska uherského před hodinou 9. ráno téhož dne, comendant Retzov nejbližší města grunty na jednom i druhém předměstí demolírovati nařídil, a to také vyplněno býti muselo; bylo tu noc žalostně patřiti, že tolik ubohých contribuentů k zkáze a záhubě přichází, za dosti dlouhý čas to boření gruntů předměstských trvalo, až na to 18. Juni[223] 1742 Libé vyčasnění následovalo, s tím od comendanta učiněným oznámení, že mezi domem Rakouským, a [nečitelné] skutečný pokoj uzavřen jest, a více žádný grunt k zboření přijíti nemá; však téhož dne ještě okolo hodiny 11. ráno lermo[224] bylo, když přijedouce husaři král[ovští] z vojska našeho k samé bráně

[217] Reterírujícímu: nejspíš zkomolené od latinského „retego“: odhalit, zjevit, viz poznámka č. 213.
[218] Kusů: děl.
[219] Plesírování: plaisir, překlad z francouzského jazyka: potěšení, roztančili vojáky ve zmatené pobíhání.
[220] Guarnisující: vojsko držící posádku, viz poznámka č. 212.
[221] Confusi: viz poznámka č. 204.
[222] Bez štemflika: štemfl: podpěra pušky při střelbě.
[223] Juni: červen.
[224] Lermo: poplach, viz poznámka č. 215.

s. 318

Zelené, po vartě[225] na valech městských vystavěné stříleli, však to nedorozumění ihned upokojeno bylo, oni husaři sem do města na to přijeli, a Prusům, že o pokoji zavřeným nevěděli, vypravovali.

Po svátku svatého Jana Křtitele[226] přimaršíroval sem generál pruský Bodenbrug[227] nazvaný, s 5ti regimenty rejthárstva pruského, které v plenu obilí compírovalo za Zelenou bránou, a na obilí za mnoho tisíc zlatých škody způsobili, což sám generál Bodenbourg neštěstím dopustil, a generál Kalkstein pečujíce se o to, aby nejmenší škoda se neučinila, po všem toho dovésti nemohl, vidouce a tehdy on generál Kalkstein ven za město, do hospody Veselka[228] nazvané, kdežto generál Bodenbourg svůj kvartýr měl, a s ním strany tej svévolně učiněné škody se svadil, a do města na to odešel; to pod comando téhož generála

s. 319

Bodenbourg stojící rejtharstvo Karlovou ulicí, ves Pardubičky a Nemošice vyplundrovalo[229], a třetího dne na to i campamentu toho se vyzdvihlo i přes Labský most [nečitelné], a okolo vsi Hradiště[230] compament zarazili, chtělo sobě toto vojsko skrze město protáhnouti, však pro uvarováni všelikých mrzutostí, nesnází, a měšťanstva bez pochyby propásnouti mohoucí vyplundrování[231], comendant Retzov komu připustiti nechtěl, nýbrž branou Zelenou silnější vartou[232] osaditi, a ji zavříti nařídil. Aby tehdy pevněji věřiti se mohlo, že pokoj mezi nejjasnějším domem Rakouským, a králem pruským skutečně uzavřen jest, dostalo ono zde v Pardubicích pod opáčeným comendantem Retzov[em] guarnisírující[233] pruské vojsko od Kalksteinského regimentu Ordre, odtud vymaršírovati, a město Pardubice opustiti, což samé také 2. July[234] 1742 vskutku se vyplnilo, a

[225] Varta: hlídka, stráž, viz poznámka č. 178.
[226] Svátek Jana Křtitele slaví křesťané 24. června.
[227] Wilhelm Dietrich von Buddenbrock, pruský feldmaršál, nar. 15.3. 1672, zemř. 28.3. 1757. Hans SARING, *Buddenbrock, Wilhelm Dietrich von,* in: Neue Deutsche Biographie 2, Berlin 1955, s. 715. Dále psaný jako Bodenbourg.
[228] Kryštof Just nechal po roce 1684 postavit „dům hostinský jménem Veselka“, později hotel Veselka stával na západním konci dnešní třídy míru. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl,* s. 258.
[229] Plundrovati: násilně brát, drancovat.
[230] Staré Hradiště, 2 km severně od Pardubic.
[231] Vyplundrování: viz poznámka č. 229.
[232] Vartou: viz poznámka č. 178.
[233] Guarnisující: viz poznámka č. 212.
[234] July: červenec.

s. 320

prementionirované[235] vojsko pruské ráno k hodině 9. vytáhlo.

Bylo by sice s svítáním svůj marš předsevzalo, kdyby s hledáním jednoho desertéra místo kterého dva, jednoho v domě pí Doroty ovdovělé Svobodové[236] v peci; a druhého v Barborce nalezlo)[237] se bylo dlouho nezdrželo.

S tímto vojskem, a lifrovanou[238] Ftouragi, též rozepsanou daní pruskou, sousedstvo tak ubráno bylo, že na potom, pro zaplacení jednoho a druhého na samotný grunt v osadě města 46 zl[atých] 48 kr[ejcarů], a na grunt předměstský 23 zl[atých] 24 kr[ejcarů] se repartirovati[239] muselo.

Po vyjití vojska pruského teď pravené sousedstvo, byvše jedenkráte toho tak těžkého břemena zbaveno, zase okřívati a k sobě přicházeti počalo, však dlouho bez vojska zůstati nemohlo, neb téhož 2. dne měsíce července hned po hodině 12. ráno několik set bandurů vedle uherských insurgentů sem do města přitáhlo, kteréžto vojsko zadosti

s. 321

drahý čas masem, chlebem a pivem vychovávati se muselo, na to ale odtud do Říše se hnulo, a město Pardubice mimo začasté tudy projíždějících uherských insurgentim, dojista od vojska osvobozeno bylo; kteréžto osvobození zase za nějaký čas trvalo, až sem do města zemské regimenty od několika set mužů přitáhly, a toliko do některých prostrannějších domů po 50, 60, 70 i více mužů se položilo, sousedům pak s roztlučením kamen, oken, vylomením dveří, a spálení takových, též stolec znamenitou škodu učinily.

Leželo zde podobně zemské vojsko, jako i reguurované[240] na verbuňku[241] od slav[ného] regimentu [nečitelné] Nistozkého bylo pěšího, která zase s regrutemy[242] v létu 1743 vymaršírovalo, téhož roku in Decembri[243] před svátky Vánočními přitáhl sem do města Pardubic nejvyšší s jednou, a to sice Leib. compagnii a malým štábem od slav[ného] regimentu

[235] Prementionirované: předem zmíněné.
[236] Dorota Svobodová bydlela s manželem Janem na Bělobranském náměstí v čp. 2, 3, nebo 4 od roku 1692, dům koupili za 80 kop. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl*, s. 347.
[237] V textu chybí první závorka, František Červenka ji nejspíš zapomněl dopsat.
[238] Lifrovanou: Tlačenou, podporovanou.
[239] Repartírovati: re-paro.
[240] Reguurované: regulo: řídit, upravovat.
[241] Verbuňku: náboru vojáků.
[242] Regrutem: pravděpodobně ze slova „recruit“ naverbovaný, branec.
[243] In Decembri: v prosinci.

Courasirského[244] Lubomirského, kteréžto vojsko in Martio[245] 1744 odtud vymaršírovalo, a jej zase nejvyšší s silným štábem, a jednou dragounskou compagnií od slav[ného] regimentu Sachson Gothaiského následoval, toto vojsko dosti za dlouhý čas tu v Pardubicích

s. 322

se zdrželo, pak ale do Říše odešlo, město Pardubice ale do vojska osvobozeno bylo, v Hradci Jeho Milosti Císařské Král[ové] nad Labem, a tam v okolních městech ležel nejvyšší s jedním silným batalionem od slav[ného] pěšího s[c]hulemburského regimentu, což samé (jakkoliv se mluvilo, jakoby král pruský s silnou armádou zase do země České vpadnouti úmyslu byl, čemuž však mnozí sprostní věřiti nechtěli) všem milo bylo, že přece naše král[ovské] vojsko v Hradci, a okolo Hradce se vynachází, pak rychle ale ono v tamních statí se vyzdvihlo, sem do Pardubic přimaršírovalo. Totiž 9. Aug[usta][246] 1744 roku, a tu zůstati mínilo, nic však neméně, když již skutečně král pruský s vojskem svým na hranicích českých nohu postavil, a se pohybovati začal, teď řečené vojsko, a to sice 1 batalion 800 mužů silný od slavné[ho] schlulemburskeho pěšího regimentu 10 gusdem odtud přes Chrudim k Německému Brodu na marš se vydal.

s, 323

Opanovala[247] po všem mnohé Pardubské tak veliká, a přitom jalová naděje, že tomu, aby pruské vojsko zemi českou po stalým v létu 1742 pokoji iterato[248] nepřátelským způsobem infestírovati[249] úmyslu bylo, naprosto věřiti nechtěli, aniž při těch tak strašných okolo stojičnostech, a do uší jich od množství lidu vracejícího hlaholu, ano když již nepřátelské vojsko k městu Hradci Jeho Milosti Císařské Král[ové] nad Labem úprkem táhlo, z něj to samé nikdy na mysl připadlo tažení, kdo vypravovali, a aby tomu věřili, je persvadirovati[250] mohl, doběhnouce ale známost, že nepřítel město Hradec Jeho Milosti Císařské Král[ové] skutečně svým vojskem obsadil, přepodivně o tom smýšleli a se důvěřili, že vojsko pruské na tuto stranu řeky Labe nepřejde, a Pardubice při pokoji zanechá, ta naděje ale všechny zmýlila, neb v pátek o trhu zdejším pardubským právě na den svaté Anastázie, jenž bylo 21. dne měsíce srpna léta 1744, kdež mnozí ze sousedů od lidi nedaleko od Hradce bydlících, a s sem s obilím na trh

[244] Správně kyrysnického.
[245] In Martio: v březnu.
[246] August: srpen.
[247] Opanovala: dostihla.
[248] Iterato: iterum: opětovně.
[249] Infestírovati: infestus: vystavený nebezpečí, ohrožený, nejistý.
[250] Persvadirovati: přesvědčovati .

s. 324

přijíždějících, pravda vylouditi usilovali, zdaž libý nepřítel skutečně v tamějším okolku, zvláště pak v Hradci byl, a kterak by sobě počínal? Ráno okolo hodiny 9. polovičního orloje tři pruští husaři sem do města ad recognoscedemi[251] přijeli, a nespatříce tu král[ovské] uher[sko]-českého vojska bytí, ihned Bílou, kterou sem přijeli branou, na zpět odjeli, načež v malé chvíli 50 husarů pruských, vedle jednoho zástupníka neb lietenanta sem comadírovaných bylo, kteréžto vojsko v rinku státi zůstalo, a připomenutý zástupník davše sobě povolati úřad purkmistrovský, tentokráte držícího pana Václava Nykyše[252], se jest dotazoval, kdy a jak mnoho zde král[ovská] vojska bylo! Kam to samé mašírovalo! A kde nyní se vynachází, nemoha se na to doptati, k panu purkmistru řekl, aby celý magistrát ven k hospodě

s. 325

Hodonínu[253] nazvané vyšel a generála nad Ingeury[254] z Walderab[255] beneventíroval[256] jenž samé se státi muselo, s kterýmžto generálem přitáhlo 250 Načmarovských husarů s 300 dragounů od Getzského regimentu, kde ale to vojsko, když před jmenovaní samotní 3 husaři do města vyjeli, skrytý býti muselo věděti se nemůže, to však dobře se ví, že daleko se skrýti nemohlo, poněvadž v malé chvíli do města vtrhli, jaký tu nářek, a bědovaní bylo, snadno k pomyšlení jest, byla hrůza, a bolest na to patřiti. Když ubozí lidé přespolní s obilím přes krk a hlavu zmatečně ujížděli, a mnozí z nich zase s obilím do města od Prušanů hnáni byli.

Opáčený generál postav [nečitelné] nohu v místě, kterak by oni pod jeho komando stojící vojsko vychovati se mělo, nařizoval každému muži denně 2 pinty[257] piva, 2 lib[ry][258] chleba, 4

[251] Recognoscedemi: recognitio: přehlídka, prozkoumání, vyslýchání.
[252] Václav Nykyš, apatikář s manželkou Barborou bydlel mezi lety 1736-1750 v domě čp. 69 v Zelenobranské ulici. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 149.
[253] Hospoda Hodonín čp. 43 v Labské ulici, po požáru byla v roce 1665 znovu postavena, postupně byla rozšířena, právo šenkovní utvrdil Václav Fiedler. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic II. díl*, s. 242. a SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 375.
[254] Ingeury: ingenuus: ušlechtilý, přirozený.
[255] Gerhard Cornelius von Walrave, pruský generalmajor, nar. v roce 1692, zemř. 16.1. 1773. Bernhard VON POTEN, *Allgemeine Deutsche Biographie 41,* Leipzig 1896, s. 2-5.
[256] Beneventíroval: pravděpodobně od slova „benevolentia“: laskavost, shovívavost, přízeň, viz poznámka č. 191.
[257] 1 pinta jsou 4 žejdlíky, to znamená 1,41 litru, 2 pinty jsou tedy 2,83 litrů piva. Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 1997, s. 146.
[258] 1 libra je 560,06 gramů, 2 libry jsou 1120,12 gramů.

lib[ry][259] másla[260] dáti přikazoval, ovsa pak každého koně denně po 2 měřice[261] dáti poručil, toto vojsko skrze dva dny zde trvalo

s. 326

pak ale když nevyšší Zimmerman s [nečitelné] batalionem asi od 600 mužů od svého pěšího regimentu sem přimašíroval, pryč odtáhlo, a toliko 50 husarů Načmerovských, a něco mužstva od bombardíru a minéřu při též pruské Zimmermanské guarnisi[262] (kterak zámek a město ihned osadila) jest zůstalo toho času také v zámku generálstvo pruské se najíti dalo, jmenovitě g[ene]rál Schwerin[263] guafeldmaršal g[ene]rál Bodenbroug, Walderob[264], a jiný vysocí oficíři s nimi, kterýž však druhého na to dne odtud odejdouce, k armádě pruské, tenkráte k městu Nymburku maršírující pospíchali, na to mnohé silné marše pruského lidu protrešily, nad čímž Václav Skalický, a p Jan Píša, služebníci úřední ustrnuli, a se ulekli tak! Že opustivše p. purkmistra, pryč odešli, a městu Pardubicím hřbety ukázali, boje se

s. 327

aby jich lid pruský svou přímou než dobil, když ale dragouni Getzovští odtud odjiti se stačili, město Pardubice jim 4 polský voly na cestu, a silný sarspan[265] zaopatřiti muselo, ta sběř úřad purkmistrovský tak soužila, že na to žalostivě hleděti bylo, vychování onoho pruského lidu a jich koní obci a sousedstvu zkázu působilo, neb sousedstvo lid pruský s vařením, a jinými potřebami povidírovati[266] nuceno bylo, a jiných bídách a přicházené soužení lépe mlčeti, než papír kaliti.

Ono zde guarnisírující[267] vojsko, který tolika 6 malých děl, neb kusů sebou mělo, celému sousedstvu zbraně odňalo, a ustavičně s opevňováním zámku a města s nemalou záhubou obce se jest occupírovalo[268], přičemž rozepsané žito, ječmen, a oves sem do města z chrudimského, a jiných

[259] 4 libry masa je 2240 gramů. HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, *Vademecum*, s. 146.
[260] V textu psáno „máslo“, ale vzhledem k vysoké váze se spíš přikláním k Sakařovi, který uváděl „maso“. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl*, s. 157.
[261] 1 měřice je 61,5 litru, 2 měřice jsou 123 litrů ovsa. HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, *Vademecum*, s. 146.
[262] Guarnisi: jednotce, posádce, viz poznámka č. 206.
[263] Kurt Christoph von Shwerin, pruský maršál, nar. 26.10. 1684, zemř. 6.5. 1757. Oskar SCHWEBEL, *Die Herren und Grafen von Schwerin*, Berlin 1885, s. 247, 316.
[264] Gerhard Cornelius von Walrave, viz. poznámka č. 255.
[265] Sarspan: sarapan: snídaně.
[266] Povidírovati: být povolný, být po vůli, být srozuměn.
[267] Guarnisující: viz poznámka č. 212.
[268] Occupírovalo: viz poznámka č. 161.

s. 328

krajů – seno a slámu ale na Jeho Milost Císařskou kr[álovskou] půdu hned za gruntem p. Talacko[269] a císařskou tehdy že sice král[ovské] koželužny se svážela, tam ale silné pruské comando (vyhodíce prve tam dost silný šanc[270]) se vynacházelo (ty zde při guarnisi[271] jsoucí husaři každodenně recognoscírovali[272], zdaž by od krá[lovském] uhersko a českém vojsku, kde by takové bylo, co vyzkoumati mohlo, nemaje však o něm vědomosti, bezpečně v pardubském hnízdě sedělo, nemělo čeho se obávalo, v té jsou bezpečnosti vojsko pruské upevněné, na nic jinýho myslelo, než aby hnízdo jich dobře se pevnilo; v tom ale mimo lidskou nadálost, právě na den svatého Michala Archanděla[273] ranního času král[ovští] uherští husaři, směle bez strachu do Zelenobranského předměstí vjeli a vedle fůr od Veselky až k magacínu[274] senem a slamou

s. 329

naládovaných až k mostku blíž chalupy Kněžička se pustili, a varty[275] v též chalupě se vynacházejícího jednoho unteroficíra jeden uherský husar ven vyvolati davše, jej zajal a s sebou odvedl, byvše ale hrozné pohnutí od pruského vojska učiněno, po silné střelbě zase, uherští husaři k Chrudimi maršírovali, Prušané pak hned vypálením předměstí hrozili, kdyby sousedstvo dosti malý spěch a král[ovském] uhersko a českém vojsku, kde by to samé se vynacházelo, cenilo, to však jim neoznámilo, k dolíčení tehdy toho a k nahnání strachu, ne[j]v[y]šší Zimmerman, jakožto pruský comendant, uroz[eného] p. Jana Fiedlera[276], jakožto purkmistra tehdáž právě mši svatou v klášterním kostele slyšeti počnouc, čeho hledati nařídil, a jemu nijimgíroval[277], aby ihned smolu, koudel a jiné věci opatřiti hleděl.

s. 330

Kteréžto poručení se vyplniti muselo, na to však s opevňováním města a zámku se continuírovalo[278], a nějaké upokojení následovalo, které ale za krátký čas trvalo, neb dne měsíce

[269] František Talacko z Ještětic koupil v roce 1738 panskou papírnu, později se papírna vrátila opět obci. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl*, s. 58.
[270] Šanc: hradby, zákopy, viz poznámka č. 175.
[271] Guarnisi: viz poznámka č. 206.
[272] Recognoscírovali: recognoscedend: přehlídka, prozkoumání, vyslýchání, viz poznámka č. 251.
[273] Den sv. Michala Archanděla: 29. září.
[274] Magacín: sklad.
[275] Varty: viz poznámka č. 178.
[276] Jan Christof Fiedler byl Pardubickým primátorem v letech 1748-1763. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic II. Díl*, s. 43.
[277] Nijimgíroval: nijmigrovat: nejspíše od zkomoleného „nimius“/ „nimium“: nadmíru, neobyčejně velice, velmi.
[278] Continuírovalo: pokračovalo.

října léta již podotknutého, mimo vší lidskou nadálost král[ovské] česko-uherské vojsko, a to sice několik set comandirovaných od slav[ného] regimentu Ogilvi Daun. a Baaden z většího dílu do sedlských šatů převlečených mužů s jistým počtem husarů pod správou nejvyššího zástupníka Franchiny sem k městu Pardubicím (však zase bez děl) okolo hodiny 3tí z poledne jest přitáhlo, ty jenž přišacené byli, měli sebou vozy s senem, slámou, a pivovarskými sudy, v nichž ale voda se vynacházela, dobře naládované, aby se smýšleti mohlo, že to pouhý selský lid s potra[vou]

s. 331

pro lidi a koně sem vyslaný jest, kterýchž to vozů několik do města skutečně puštěno bylo tak, že varta[279] pruská v Bílé bráně postavená nejmenšího nemerkovala, mohly všechny ty nastrojené vozy snadno, a bez odporu do města se vlouditi, kdyby jiný z města právě vyjíždějící tůry byly v tom překážku neučinily. Právě při té zmatení nejvyšší Zimmerman s majorem Debschitz a jednim grenadýrem za město vyšel, a ty přešacené, aby s fůrami do města vjížděly, s křikem a bitím dohánĕl, v tom ale ten za comandatem Zimmermanem stojící grenadier při jednom domnělém sedlském chlapu pistoly zhlednouce na comandanta vzkřiknul: „die Bauere haben gewehre mit sich[280]“: pro kterémžto

s. 332

vzkřiknutí ten přešacený voják carparal od Ogilvi z podnich šatů pistoly vytáhlší po grenadýrovi vystřelil, jej ale nad [nečitelné] drobet štrejchoval a okrvavil, na to druhé pistole se chopiv, comandanta v levou ruku střelil: po ráně pak pistoly obrátil, a jej do hlavy silně tloukl, odkudž takový hluk, hřmot a křik povstal, že oboje vojsko král[ovské] uhersko české do města, pruskému proti tomu zase ven z města přeukrutně střílelo.

Nemaje ale teď zmíněné král[ovské] uhersko-české vojsko sebou žádných děl odtrhnouti přinuceni byli, z nichžto mnozí z zajetí přišli a do Náchoda odvedeni byli.

Po kteréžto smutnou traojedii[281] husaři a vojsko brandeburské tu v městě rabujíce, Bílé předměstí

[279] Varta: stráž složená z ozbrojenců, viz poznámka č. 178.
[280] Die bauere haben gewehre mit sich: Farmáři mají u sebe zbraně.
[281] Traojedii: tragédií, nejspíš překlep.

s. 333

mimo některých gruntů na Lažankách[282], a za Mejtským mostem zapálili v prach a popel obrátili, tu přitom mezi ubohými obyvateli povstalou hrůzu, a ztráty vypsati, jeden každý za nemožnou věc býti, lehce usouditi může, určeného tu nescházelo, toliko mordování, které nepřátelskému vojsku připuštěno, a povoleno nebylo.

Více o tom psáti nemohu, poněvadž třetího dne na to, bázní hroznou předěšený jsem se retíroval[283], a 3tí neděle nezůstal, tolik ale ještě přisouditi mohu, že před odmaršem vojska

nepřatelského samy magacín[284], a předměstí Zelenobranské nepřítel zapálil, a lid do hrozné škody uvedl Jak[ub]. V. Leneček Sind[icus]

s. 334

Další popsání vojny brandeburské, co se přihodilo v městě Pardubic, vytaženo z popsání Matěje Pleskota knihaře a měšťana zdejšího pak v úterý ty rakouští vojáci šli vedle Labe na Zábradli[285], chtíce tam vartu[286] u magacínu[287] pobíti, neb zajmouti; však že tam vždy na vartě[288] 100 mužů okolo toho magacínu[289] bylo, nic nevyřadili, a se svou nejvyšší škodou kdo kam běžet mohl, utíkali, něco jich pobyli, a okolo 30 mužů plesírovali[290]. Rozhněvavše se na to rakouští vojáci, zapálili špejchar[291] na Vystrkově[292], v kterém tej brandeburk něco magacínu[293] měl, tu sem také kteří jsme v městě zavřené byli, a co jest to strach poznali, neb jsme [nečitelné] nedomnívali, než jak vojsko ze šanců[294] se navrátí, že budou na předměstí všechno mordovat. Tu předstoupily před raněného comendanta

[282] Ulice Na Ležánkách, vzniklo zkomolením Na Dlažankách, Na Dlažení, cesta k Vystrkovu. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl*, s. 344.
[283] Retíroval: retovavati, zachraňovat, vysvobozovat, chránit.
[284] Magacín: sklad, viz poznámka č. 274.
[285] Ulice Na Zábradlí/ Na Zábraží, do 2. půlky 14. stol. místo skládky úrody při tvrzi, později zkomolení názvu Zábraží na „Zábradlí“, dnes ulice U Stadionu. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl*, s. 290.
[286] Vartu: viz poznámka č. 178.
[287] Magacín: viz poznámka č. 274.
[288] Vartě: viz poznámka č. 178.
[289] Magacín: viz poznámka č. 274.
[290] Plesírovali: plaisir, potěšení, roztančili vojáky ve zmatené pobíhání, viz poznámka č. 219.
[291] Špejchar: obilí.
[292] Vystrkov, původně hospodářský dvůr za Chrudimkou, pro vlhko a močály také „V žabokřích“, Žabinec“ nebo „Na žábě“, dnes U Kostelíčka. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 343.
[293] Magacín: viz poznámka č. 274.
[294] Šanců: hradby, zákopy, viz poznámka č. 175.

s. 335

někteří z vyšších zámeckých oficírů, a měšťanů, a klekajíce před ním by skutku toho neučinil, uprositi se dal, a dle svého závazku lid nemordoval, však ale tu bylo hluku, tlučení dveří oken, krámů zavřených vše sebrali, zkazili a polámali, pošlapali a ta samá loupež 2 hodiny trvala, a žádný svého statečku hájiti nesměl a nemohl, nebo starší měšťanům, a paním šacovali sukně, čepce, šátky a co u nich dobrého viděli z nich strhnuli cokoli dovoleno měli, jen 2 hodiny však přece, tu noc i druhý den samá loupež byla, kde jen ještě něco cejtili, tu se zběhli, dveře vyrazili a sebrali, a zase se rozutíkali.

Od toho času byly brány vždy zavřeny, nemohl ven za město žádný, leč od comendanta paletou se vykázal, a byl jest jinší comendant, neb ten předešlý od těch ran 7mý den umřel.

Potom následovalo v městě dosti hladu, takže ani vojsko, ani my

s. 336

jsme neměli žádné potravy, krom vojáci chléb, však jednu porti na tři dny a sice pro nedostatek dříví přičem by pécti mohli.

Z té příčiny množství lidu též měšťanů nechaje všeho a odešli pryč z města, kteréžto soužení 14 neděl v městě Pardubicích trvalo, a po vypálení Bělobranského předměstí a Zelenobranského předměstí ve 14 dnech zapálili a vše shořelo.

Na to, když noviny dostali rakouští vojáci, který ještě s Francouzem v Říši práci měli, že by Brandenburk zase podruhé do Čech vpadl, a zle počíná; oddělili půl armády, a pospíchali do Čech; však když do Čech přicházeli, přispěl jim ku pomoci Sasové se 30 000m[uži] a s nimi se shromáždili: když se s nim setkati měli, počal jest Brandenburk nazpátek ustupovati, tak se Sašové po boku zaskočivše s nim bitvu začali.

s. 337

Obávaje se Brandeburk také síly rakouského lidu, počal ustupovati, až potom připravíce se přes Labe okolo Tejnice Labské u Telčic se položil, Rakušané však od Čáslavě nočního času pospíšili se, vší silou, a založivše kusy[295] u vsi Telčic počali ve dvě hodiny před polednem silně na něj přes Labe, do ležení stříleti, tak že on nevědouce, co by, a odkud by to bylo, s velkým

[295] Kusy: děla, viz poznámka č. 218.

strachem a ztrátou mnoho lidu, hnul se s celou armádou k Chlumci, a rakouští lidé se Sasem jej následovali.

Ještě toho času zůstávající v Pardubicích v městě brandebruský lid, vědouce, že již armáda z Čech se stěhuje, nočního času vyrabovali město dočista.

V sudech mouku na rynku rozsekali a rozházeli, takže na rynku mouky pod pás bylo člověku, obilí magacínské[296] které v dvorech všech městských bylo, vyhazovali na ulici, však

s. 338

že jim času Brandeburkům nestačovalo, toliko asi 2000 str[ychů][297] vyházel, a odešel.

Venku magazín[298] slámu, a seno v stohách na Zábradli, koželužnu, a hospodu Zavadilku[299] u labského mostu vše zapálili, jenž bylo tu neděli před S[va]tou Kateřinou[300] roku 1744.

V roku 1745 zase nanovo se hluk stal, obzvláště, když lid plesírovaný[301] od armády skrz Pardubice, vezen, a hnán byl, také v tom roce bylo nanovo šancované[302] město se zámkem, když lidu bylo 3000 a 4000 v práci i kraje chrudimského a jiných okolních, kteréžto šancování[303] od Sv[atého] Ducha[304], až do podzimka trvalo, mnoho gruntů skrze v nic přišlo, i také aby město kde grunty stály, co sobě obyvatelé předměstí po vypálení od Brandeburků zase k stavení dříví s plavů, neb z labských vorů zaopatřili, takové jim zase všechno na na palasaty[305]

s. 339

a jiné potřeby pobráno, a pořezáno bylo, což sobě bělobranští sousedé za to dříví na 1900 zl[atých] škody počítali.

Které pak zahrady, a stromoví blíž šanců[306] byli, nebo co 1000 kročejů od šanců[307] vydatně ubylo, co Brandeburk před rokem nevysekal, to naši vysekali…

---

[296] Magacínské: skladové, skladní, viz poznámka č. 274.
[297] 1 strych, jinak také korec je 93,589 litrů, 2000 strychů je 187178 litrů. HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, *Vademecum,* s. 146.
[298] Magazín: viz poznámka č. 274.
[299] Hospoda Zavadilka, v Labské ulici, čp. 28, nejdřívější držitelkou byla Dorota Mastrová od roku 1735. SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. Díl,* s. 367.
[300] Svatá Kateřina: 25. listopadu.
[301] Plesírovaný: viz poznámka č. 219.
[302] Šancované: v tomto tvaru okupované, viz poznámka č. 175.
[303] Šancování: tamtéž.
[304] Den sv. Ducha: jinak také letnice, křesťanský svátek slavený 50 dní po Velikonocích.
[305] Palasaty: zkomolený výraz pro část budovaného opevnění.
[306] Šanců: viz poznámka č. 175.
[307] Šanců: tamtéž.

A tak sečteno jsou všechny škody od Brandeburků a i také od našich v těch letech na 376,390 zl[atých].

Přiveženo bylo do Pardubic 24 kusů[308] velkých, do kterýchžto vešly koule 36 lib[er][309]. Těžké, a takové na šance[310] zámecké vytažené byly.

K tomu přivezeno z Prahy 900 leut. prachu, koulí, granátů, bom[b], smolných věnců, a všelijakých nástrojů, motyk, lopat, což všechno na 270. vozech přivezeno bylo, a město také lidem zbrojným dobře zaopatřeno bylo.

Ty věci a nástroje až do roku 1747 ležely, a pak do Prahy odvežené byly.

To samé vejš vytažené popsání se nachází od Jakuba Lenečky syndicusa v tajené[311] v knize protokolů řízení radních za rok 1735: na zad.

4.1 Vypovídající hodnota pamětí

Autorem hlavní části pamětí byl písař Jakub Leneček, měl kontakty, a hlavně spojení s radnicí a městskou radou, to znamená, že byl velmi dobře informovaný a mohl tak do svých pamětí použít informace, o kterých širší veřejnost nevěděla.

Lenečkovy a Pleskotovy paměti představují velmi hodnotný pramen nejen pro pardubickou historii. Tomuto tvrzení přidává i fakt, že Jakub Leneček události popisoval s přesností na minuty, a to velmi barvitým a výstižným způsobem. Můžeme si tak lehce představit atmosféru ve městě, emoce a reakce občanů, ale i časovou osu a průběh válek. Proti tomu Matěj Pleskot poskytl pouze lehký popis událostí bez větších detailů. Zároveň Leneček i Pleskot popisovali dnes často zaniklá místa a budovy v Pardubicích, ukazují tak dnešním lidem obrázek tehdejších Pardubic a jak moc se v průběhu let změnily.

Leneček v roce 1744 odešel z města. Nevíme přesně, ve kterém roce se vrátil, tudíž vzniká otázka, proč v pamětech dále nepokračoval.

S předchozím otazníkem nastává další, a to jakým způsobem Leneček paměti psal. Nabízí se varianta, že si bezprostředně po událostech psal poznámky, kdyby paměti sepisoval po delší

[308] Kusů: viz poznámka č. 218.
[309] 36 liber je 20162 gramů, to je 20 kilogramů a 162 gramů. HLAVÁČEK – KAŠPAR – NOVÝ, *Vademecum*, s. 146.
[310] Šance: viz poznámka č. 175.
[311] Může být i „utajené“.

době, byla by velká pravděpodobnost, že by právě tyto detaily zapomněl. Jelikož musel Leneček pro své zaměstnání plně ovládat psaní i čtení, můžeme se domnívat, že byl vzdělaným měšťanem.

Velkou otázkou ale zůstává, proč v celých pamětech nebyla ani jednou zmíněna Marie Terezie. Leneček popisoval úmrtí Leopolda I., Josefa I. a samozřejmě i Karla VI. a tím i vymření habsburského rodu po meči, ovšem o Marii Terezii ani poznámka. Můžeme tak jen polemizovat, zda jsou příčinou problémy spojené s pragmatickou sankcí, anebo pouze to, že měla na trůn usednout žena.

5. OKUPACE PARDUBIC

Když část rakouského vojska opouštěla Pardubice, kde před tím nějaký čas pobývala, zničila za sebou most přes Labe a sebrala z něj pár mostnic, aby se přes něj nedalo přejít. V listopadu roku 1741 tohoto místa ke svému prospěchu využili Prusové. K mostu postavili 2 děla a nedaleko si zřídili tábor, byli tak ve strategickém postavení.[312] Občané Pardubic vůči nepřátelskému vojsku zpočátku nevykazovali odpor a atmosféra zde byla vcelku klidná. Městem kolovala zpráva o shromáždění 10 pluků rakouského a uherského vojska, a tak se prusové snažili nevyvolávat potyčky.[313] Na okolních vesnicích byl ale stav jiný, ve vzduchu byl strach a napětí. Pruští vojáci dokonce násilně verbovali muže do své armády.[314]

„*Část pruských dragónů utábořila se na polích u Pardubic za kapličkou sv. Josefa a z nich někteří přicházeli do města, kteréž bylo bez rakouské posádky a kterouž dostalo teprve 8. prosince, vedenou generálmajorem Deffine.*“[315] V tentýž den byli konšelé vyzváni krajským úřadem v Chrudimi k přípravě zimního bytu pro rakouský dragónský pluk hr. Bathyaniho. De Fin zajel ještě před svým ubytováním k mostu přes Labe obhlédnout stav nepřátel.[316] 10. prosince se do města dostavil kníže Jiří Kristián z Lobkovic, vítali ho nejen konšelé společně se syndikem Lenečkem, ale jeho příjezd oslavovali i občané města, jelikož slíbil podporu a ochranu Pardubic. Příštího dne navštívil s malým průvodem Labský most za cílem zjistit od vojáků budoucí kroky Fridricha II. Bylo to právě posílení Prušáků a úspěchy Marie Terezie při bojích v Bavorsku, co hned ráno 12. prosince, pro velkou nelibost občanů, donutilo knížete i s jeho 10 pluky město opustit a odtáhnout k Německému Brodu.[317]

Lobkovicovým odchodem zůstaly Pardubice bez ochrany. Využilo toho 30 dragounů Bayreuthského pluku k proniknutí do města na loďkách přes Labe, následně obsadili obě brány a město uzavřeli.[318] K domu purkmistra Karla Radvanovského v Pernštýnské ulici byla nasazena stráž. Potom, co se ujistili, že rakouská vojska město opravdu opustila, poslali zprávu svým vojákům za mostem a brány znovu otevřeli. Touto událostí začala okupace Pardubic.[319]

[312] František ŠEBEK, *Toulky historií Pardubic II. díl*, Pardubice 2019, s. 39.
[313] *Lenečkovy paměti*, s. 308.
[314] ŠEBEK, *Toulky II. díl*, s. 39.
[315] František Karel ROSŮLEK, Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz, společná práce učitelstva školního okresu Pardubického, Brno 2015, s. 492.
[316] *Lenečkovy paměti*, s. 309.
[317] *Lenečkovy paměti*, s. 311.
[318] *Lenečkovy paměti*, s. 311.
[319] František Karel POTĚŠIL, *Dějiny královského komorního města Pardubic*, Pardubice 1905, s. 26.

Pruští vojáci nejdříve opravili Labský most, aby po něm mohla vojska volně procházet. Ve městě se později usadil Kalksteinův pěší pluk v čele s nejvyšším strážmistrem Wolfem Fridrichem von Retzovem, ten se usadil v opuštěném domě Balašovském čp. 57[320] po Lobkovicovi u Zuzany Tiché, později ho přenechal Kalksteinovi a sám se nastěhoval do zámku.[321]

Na jaře roku 1742 se na Východě Čech schylovalo k velké bitvě, Pardubicemi procházelo velké množství vojáků, kteří by zajistili útěk z boje přes Labský most, pokud by se pro Prusy vyvíjel nepříznivě.[322] Tento záložní plán ale nebyl využit, jelikož Fridrich 17.5.1742 u Chotusic zvítězil i díky velkému počtu děl, jeho armáda ovšem čítala velkých ztrát.[323]

Leneček popisuje hluk bojů, který se táhnul až do Pardubic. Když hlídka na valech uviděla kolem 12. hodiny přicházet „nepřátelské" vojáky, zbořila most před Zelenou branou. Později však poznali své silně zraněné vojsko.[324]

24. května se rakouští panduři pokusili dobýt město, ale pruská osádka pod Retzovovým vedením město ubránila.[325] Tato neočekávaná situace ovšem způsobila nepřipravenost a zmatek, která se dotkla i samotného Retzova, ten ihned po útoku běžel na valy s nenabitou puškou v ruce.[326] Panduři město do dvou hodin od začátku potyčky opustili.

Retzov nutně potřeboval podobným překvapením zamezit, nařídil tedy nechávat brány města zavřené ve dne i v noci a občané měli zakázáno vycházet na předměstí. Zároveň nařídil bourat domy na obou předměstí.[327] Uzavření města mělo za následek přerušení styků venkova s městem, venkovský lid se tedy ve svých potřebách musel obracet na města sousední.[328]

18. června po Vratislavském míru Retzov občanům ohlásil konec nepřátelství mezi válčícími stranami, ten samý den ale začali rakouští husaři, neinformovaní o nové situaci, ostřelovat pruskou hlídku na valech, po vysvětlení omylu vešli pokojně do města.[329]

Po svátku sv. Jana Křtitele, to znamená 25. června, přišel do města generál Wilhelm Dietrich von Buddenbrock s 5 pluky. Generál se ubytoval v hospodě „Na Veselce" a vojsko

[320] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic IV. díl*, s. 127
[321] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl,* s. 154.
[322] *Lenečkovy paměti*, s. 314.
[323] POTĚŠIL, *Dějiny Pardubic,* s. 26.
[324] *Lenečkovy paměti*, s. 315.
[325] ROSŮLEK, Pardubicko, Holicko, Přeloučsko, s. 492.
[326] *Lenečkovy paměti*, s. 317.
[327] Tamtéž.
[328] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl,* s, 156.
[329] *Lenečkovy paměti*, s. 318.

mělo ležení v obilí za Zelenou branou, obilí bylo tímto zničeno a škoda byla vyčíslena na několik tisíc zlatých. Kalkstein v hospodě odsoudil Buddenbrockovo jednání a domluvil mu, aby se svými vojáky odešel z města. Vojáci tedy odtáhli z města a po cestě okrádali občany v Karlově ulici, Pardubičkách a v Nemošicích, průchodu skrz město jim zabránil Retzov z obavy před dalším loupežením. Potom Retzov nechal k Zelené bráně postavit stráž a znovu ji uzavřel.[330]

Aby bylo jasné, že nastal mír mezi válčícími stranami, dostal Retzov příkaz opustit i s vojskem město, učinil tak ráno 2. července 1742, odchod vojáků byl ale zdržen hledáním 2 desertérů, kteří se ukrývali v městských obydlích.[331] Obyvatelé města museli nakonec zaplatit vojákům výlohy 46 zlatých a 82 krejcarů, obyvatelé předměstí potom 23 zlatých a 24 krejcarů.[332]

Obyvatelé města se ani nestačili pořádně vzpamatovat, když hned 2. července odpoledne vtáhlo do města několik set hladových vojáků, kteří tu na čas pobyli jako stráž města. Město Pardubice bylo tak (ovšem s občasným projížděním uherských insurgentů) úplně osvobozeno.[333]

Po osvobození Pardubic byl v Hradci Králové nejvýše jeden silný batalion. Lidé měli předtuchu o opětovném vpadnutí Pruského krále do Čech. Nechtěli této myšlence věřit a byli velice rádi, že se rakouské vojsko v Hradci Králové a okolí stále nachází. Toto vojsko přišlo 9. srpna roku 1744 do Pardubic a mělo v úmyslu tu zůstat, když se ale Pruský král opět blížil k Českým hranicím, odtáhlo 8000 Rakušanů přes Chrudim k Německému Brodu.[334]

Když se občané doslechli, že nepřítel obsadil Hradec Králové, věřili, že vojsko na Pardubickou stranu Labe nepřejde a město nechá na pokoji. Jejich obavy se ale v pátek 21. srpna 1744 staly pravdou.[335] Ráno okolo 9. hodiny přišli do města 3 pruští husaři a po zjištění, že ve městě královské vojsko není, ihned odjeli tuto zprávu vyřídit zbytku vojáků v úkrytu. Po chvíli sem přišlo 50 pruských husarů se svým velitelem. Ten si nechal přivolat purkmistra Václava Nykyše a vyzvídal, kdy a kam rakouské vojsko odešlo. Když se to ale od purkmistra nedozvěděl, pozval celý magistrát do hospody Hodonín (čp. 2) žádat o zásoby potravy.[336] V této

[330] *Lenečkovy paměti*, s. 319.
[331] *Lenečkovy paměti*, s. 320.
[332] POTĚŠIL, *Dějiny Pardubic*, s. 27.
[333] *Lenečkovy paměti*, s. 321.
[334] *Lenečkovy paměti*, s. 322.
[335] *Lenečkovy paměti*, s. 323.
[336] POTĚŠIL, *Dějiny Pardubic*, s. 28.

hospodě byl už ubytovaný generál nadinženýr Walrave[337], který s sebou do města přivedl přes 500 pruských vojáků, po jejich příchodu ve městě nastala hrůza, bědování a nářek. Přespolní lidé zmateně ujížděli pryč a většina byla zahnána Prušany zpět do města.[338]

Pruský generál zajistil, aby bylo s jeho vojáky zacházeno dobře, a tak se postaral o to, aby každý muž denně dostal skoro 2 litry piva, velký bochník chleba a 2 kilogramy masa. Na jejich koně se také nezapomnělo, každý dostal 123 litrů ovsa.[339] Město vojsku odvádělo například i dříví a sůl[340] Vojsko se ve městě zdrželo pouhé dva dny, a tak město nepřipravili o tolik zásob.[341]

Generálové Gerhard Cornelius von Walrave, Wilhelm Dietrich von Buddenbrock a maršál Kurt Christoph von Schwerin na nějaký čas obsadili Pardubický zámek, později se ale odebrali ke své armádě, která pochodovala směrem k Nymburku.[342] Walraveho poté 23. srpna vystřídal generál Zimmerman a jeho muži, kterých bylo přes 650, z nedůvěry k Pardubičanům jim navíc zabavil všechny zbraně.[343]

Purkmistrovskému úřadu se jednání nepřátel a jejich velké nároky nezamlouvaly, ale nebylo by pro ně příhodné jim odporovat. Daleko více je ale znepokojilo svážení obilí z okolních měst do zdejších skladů, opevňování města i zámku a opětovné přerušení styků města s venkovem.[344]

Když se na den svatého Michala Archanděla, tedy 29. září, dostali do města uherští husaři, došlo mezi oběma stranami ke krvavé přestřelce, Rakouští vojáci zajali pár Prusů a pak odjížděli pryč směrem k Chrudimi. Prušané se chtěli pomstít lidu za domnělou zradu vypálením předměstí, Zimmerman nařídil primátorovi J. Fiedlerovi připravit smolu s koudelí a jinými hořlavinami, aby lidé poznali, že to opravdu myslí vážně. Nakonec od činu ale upustil.[345]

V říjnu 1744 se uhersko-české vojsko znovu pokusilo o obsazení Pardubic. Okolo 3. hodiny odpoledne přišli v přestrojení rakouští muži s vozy se slámou, senem a pivovarskými sudy plnými vody, aby to vypadalo, že jdou do města se zásobami.[346] Hlídka na Bílé bráně si

[337] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl*, s, 157.
[338] *Lenečkovy paměti*, s. 325.
[339] Tamtéž.
[340] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl*, s, 157.
[341] *Lenečkovy paměti*, s. 325.
[342] *Lenečkovy paměti*, s. 326.
[343] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl*, s, 158.
[344] *Lenečkovy paměti*, s. 327.
[345] *Lenečkovy paměti*, s. 329.
[346] *Lenečkovy paměti*, s. 330.

ničeho nevšimla, a tak byli bez problémů vpuštěni do města.[347] V patách jim šel nejvyšší Zimmerman a major Debschitz, jeden pruský voják si všiml pistole převlečeného sedláka a křikem to oznámil comendantovi. Sedlák ale pohotově zbraň vytáhl a na vojáka střelil, způsobil mu ale pouze menší škrábnutí na čele. Neváhal a opět vystřelil, tentokrát ale zamířil na Zimmermana a trefil ho do levé ruky, poté pistoli obrátil a tloukl ho rukojetí do hlavy. Po velké potyčce byli Rakušané vytlačeni z města, rozhořčení Prusové se chtěli lidu přísně odplatit. Zámečtí úředníci společně se sousedy tušili, co se chystá a šli na kolenou prosit zraněného generála, ten slíbil, že lid ušetří ale povolil svému vojsku po 2 dlouhé hodiny rabovat město, a dokonce došlo i k podpálení velké části Bílého předměstí.[348]

Po útěku Jakuba Lenečky z města v roce 1744 další události popisuje Matěj Pleskot. V úterý 20. října se rakouští vojáci vydali podél Labe na Zábradly zaútočit na pruské zásobárny a pece[349] a chtěli zde pobít a zajmout hlídku, která čítala 100 mužů. Neočekávali tak velký počet, a tak se jim podařilo pobít jen některé z nich a přibližně 30 mužů zranili. Při svém útěku Rakouští vojáci poté zapálili pruské obilí v sýpce na Vystrkově (zaniklá ves jihovýchodně za řekou Chrudimkou). [350]

Zimmerman ale svým zraněním podlehl, a na Pardubice se slehly kruté časy trvající 14 neděl. Brány města musely být zavřené a ven se mohlo vycházet pouze s povolením generála.[351] Vlivem zničení zásob nastal hlad, vojáci měli pro sebe trochu chleba, který ale mohli péct každé 3 dny vzhledem k nedostatku dřeva. Mnoho měšťanů pro nedostatek potravy zde ponechalo všechen svůj majetek a odcházeli z Pardubic pryč.[352]

Když se rakouští vojáci dozvěděli o situaci v Pardubicích, pospíchali zpět do Čech, na pomoc jim přispěchali i Sasové se 30 000 muži. Po rychlém pochodu dorazili do Telčic a 9. listopadu ve 2. hodiny ráno začali střílet po nepříteli, Prusové, zaskočeni nenadálým útokem se dali na ústup ke Chlumci nad Cidlinou a uherské vojsko pochodovalo jistě za nimi.[353]

[347] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl*, s, 158.
[348] *Lenečkovy paměti*, s. 332.
[349] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl*, s, 159.
[350] *Lenečkovy paměti*, s. 334.
[351] *Lenečkovy paměti*, s. 335.
[352] *Lenečkovy paměti*, s. 336.
[353] *Lenečkovy paměti*, s. 337.

Pruské vojsko zůstalo v Pardubicích až do 22. listopadu, kdy zničili své sklady se zásobami a vyrabovali domy Pardubičanů. Potom zapálili koželužnu a hospodu Zavadilku u labského mostu.[354]

Ani v roce 1745 se situace v Pardubicích úplně neuklidnila. Sice to vypadalo, že se město pomalu dostává do původního stavu, jelikož lidé svá obydlí zničená ohněm bedlivě opravovali. Městem ale stále procházeli vojáci, ať už do boje, anebo se sem vraceli zranění na uzdravení. „*Pro zásobení armády zřídila se v Pardubicích vojenská obilnice s pekárnami a také upravil se zde veliký tábor, v němž od března žila zemská milice pod správou nejvyššího lietenanta Gerarda Jana N. hr. Stupka.*“[355]

Po Fridrichově vyhrané bitvě 4. června 1745 u Hohenfriedbergeru se navrátila Rakouská vojska do Čech a ze strachu z dalšího pruského útoku se začaly Pardubice opět opevňovat, do prací byli zapojeni i občané. Opravy domů se ale zpomalily, jelikož se dříví z vorů, které bylo připraveno na opravy, použilo na roubení valů.[356]

Zápisky Jakuba Lenečky a Matěje Pleskota končí vyčíslením škod po rozsáhlých bojích a množstvím nástrojů a potřeb přivezených do Pardubic. Bělobranští sousedé napočítali škodu na dříví na 1900 zlatých. Všechny škody způsobené oběma armádami celkem čítaly 376390 zlatých. Z Prahy sem bylo na 270 vozech přivezeno 900 leut prachu, koulí, bomb, granátů, smolných věnců, motyky a lopaty. Nástroje zde ležely nevyužity až do roku 1747 a pak byly odvezeny do Prahy.[357]

První část okupace tedy trvala od prosince roku 1741 do 2. července 1743, a druhá část od 21. srpna 1744 do 22. listopadu 1744. Pardubice byly tedy v celkovém čase okupovány přes rok a půl.

[354] SAKAŘ, *Dějiny Pardubic I. díl*, s, 161.
[355] Tamtéž.
[356] Tamtéž.
[357] *Lenečkovy paměti*, s. 339.

6. TEXTY ZE STEJNÉHO OBDOBÍ

Mezi autory, kteří si psali nějaké zápisky o probíhajících událostech, byl například magistrátní úředník Vojtěch Kegler, který sepsal kutnohorskou kroniku, zachycující období mezi lety 1741-1753.[358] Jiří Václav Paroubek pak sepsal paměti spadající do líbeznické farní knihy, které vznikaly v letech 1740–1774.[359] Zápisy jsou přehledně členěné podle jednotlivých událostí a tématicky jsou totožné s těmi Lenečkovými. Například Paroubek identicky popisuje velký vítr 2. července roku 1740 jako znamení špatných časů a války: „*Roku 1740 ten večír před sv. Tomášem takový hrozný vítr byl po celé české zemi, i snad jinde, že jest na miliony škody učinil, celé lesy zvyvracel, množství stavení rozbořil, i mně u té zdejší fary schodů těch na dvůr kamenných, v tu stranu, kterou se jde ke chlívům, polovic převrhl. Každý pravil, že bude veliká vojna v Čechách z toho znamení.*“[360]

Jozef Ceregetti byl malířem, psaní pro něj bylo pouze vedlejší. Ve své knize „Historie chrudimská“[361] nabízí i pohled na události slezských válek probíhající ve městě vzdáleného jen pár kilometrů od Pardubic.

A na závěr zmínka o chrudimském syndikovi Norbertu Lehnerovi, psal si zápisky o slezských válkách,[362] typologicky se tedy jedná o totožný pramen jako paměti Lenečkovy a Pleskotovy.

[358] Vojtěch KEGLER, *Paměti Vojtěcha Keglera*, Kutná Hora 2009, s. 178.
[359] Václav Beneš TŘEBÍZSKÝ, *Paměti Jiřího Václava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Libeznicích (1740-1774)*, in: Antonín Rezek (edd.), Historický sborník roč. II, Praha 1884, s. 240.
[360] Tamtéž, s. 241.
[361] Josef CEREGHETTI – Tilman BERGER (ed.). *Historya Chrudimska, w níž se wipisuge počátek Města Chrudimě, gakož také skáza, a zase poznowú wistaweni, a wsselikých wěcy w něm zběhlych*, Chrudim 2005. s. 193.
[362] Antonín RYBIČKA, *Fridrich II. král pruský r. 1742 ležením v m. Chrudimi*, in: Antonín Rezek (edd.), Historický sborník roč. III, Praha 1885, s. 123.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zpřístupnit paměti Jakuba Lenečky a zařadit je do širších souvislostí v Pardubicích, v Čechách a ve střední Evropě. Dále přiblížit život autorů a pokusit se zhodnotit vypovídající hodnotu pamětí.

Práci začínám kapitolou o slezských válkách, tedy příčinami vzniku a jejich průběhem na našem území. Následovala kapitola o autorech pamětí. Některé informace ve svých knihách obsáhl Josef Sakař a já je s pomocí matrik doplnila o další a pokusila se tak vytvořit celistvější obraz. Zjistili jsme tak, že oba byli významnými měšťany, kteří měli dobré sociální postavení i díky bližším stykům s konšely, nebo i se samotným primátorem. Tito radní se tak stávali kmotry dětí Lenečky i Pleskota. Mnou vytvořené rodokmeny jejich rodin v přílohách nám poté přehledně zobrazují zjištěné informace. V této kapitole nesmíme opomenout i Františka Červenku.

Před samotnou edicí pramene nechybí ediční poznámka a pro lepší představu o způsobu přepisování textu a důležitých pravidlech, kterých jsem se musela držet i podkapitola o edičních pravidlech.

Dále se mi podařilo zpřístupnit dosud neznámý pramen a pokusila se objasnit okolnosti a dobu jeho vzniku. Paměti jsem doplnila vysvětlivkami cizích slov, a pro lepší orientaci se v přílohách nachází i slovníček těchto pojmů. Další poznámky s překlady jsou pod latinskými názvy měsíců. Nesměly chybět i vysvětlivky o zmíněných místech, budovách a osobnostech. Některé osoby, jako jsou například generál Zimmerman a major Debschitz se mi bohužel dohledat nepodařilo. V přílohách se nachází i ukázka Červenkova rukopisu.

V kapitole o vypovídající hodnotě pamětí jsem popsala hlavní rozdíly mezi částmi obou autorů, jako je například detailní popis událostí u Lenečky a stručný u Pleskota. Poté jsem vytyčila pár otazníků, na které bohužel neznám odpověď: Proč Leneček po návratu do Pardubic nepokračoval v pamětech, nebo proč v pamětech není žádná zmínka o Marii Terezii?

Pro kapitolu o okupaci Pardubic byly mým hlavním zdrojem právě Lenečkovy paměti a také již zmíněné knihy od J. Sakaře. V poslední kapitole o pramenech ze stejného období představuji pár dalších autorů, jejichž díla jsou podobného rázu.

Pro případné rozšíření této práce bych se zaměřila na prozkoumání matrik z dalších měst, které by mohly poskytnout cenné informace o pohybu a životních osudech členů rodin Lenečků i Pleskotů. Tím bych mohla získat komplexnější obraz o jejich rodinné historii a lépe pochopit

souvislosti mezi různými větvemi rodin. Tento přístup by také mohl odhalit nové, dosud neznámé vazby mezi jednotlivými rodinnými příslušníky, a přispět tak k hlubšímu a podrobnějšímu poznání jejich rodokmenu.

RESUME

The aim of this bachelor's thesis is to make the memoirs of Jakub Leneček more accesible and to contextualize them within the broader history of Pardubice, Bohemia and Central Europe. It also documents the lives of the memoirists and assesses the historical value of their accounts.

The first chapter focuses on the Silesian wars, their causes and continuity on the Czech lands. The next chapter is about the memoirists, which was compiled using information from Pardubice's registers. The research revealed that both memoirists were prominent townsmen with notable social standing. Moreover, family trees of the authors were created and are included in the apendices. Additionally, there is a subsection on František Červenka, who preserved the memoirs by copying them, thus ensuring theis survival for future generations.

The editorial note contains the description of the format and the transcription rules applied to the memoirs. The transcription itself is also included in this thesis. The footnotes accompanying this chapter, also clarify the meanings of Latin terms, and identify old buildings and defunct parts of the town.

The chapter concerned with the informative value of the memoirs, the key differences between the two author's accounts were analysed. Furthermore, questions such as, why Jakub Leneček did not continue writing after the events mentioned in this thesis, were addressed in the thesis.

Chapter discussing the occupation of Pardubice, the memoirs served as primary sources of information.

The final chapter discusses other contemporary writers who were active during the same period as Jakub Leneček and Matěj Pleskot.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Seznam použitých pramenů

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1516A (poř.č. 7840); ukl. j. 7304; index Z, farnost Pardubice, novodobý index k matrice sign. 1516.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1534 (poř.č. 7827); ukl. j. 7291; index N, farnost Pardubice, novodobý index.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1538 (poř.č. 7837); ukl. j. 7301; index O, farnost Pardubice.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1492 (poř.č. 7732); sign. pův. C.; ukl. j. 7200; matrika N, farnost Pardubice.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1493 (poř.č. 7733); sign. pův. D.; ukl. j. 7201; matrika N, farnost Pardubice, fol. 421-437 nemanželské děti 1739-1758, fol. 438-439 seznam lokalit patřících k farnosti Pardubice.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1516 (poř.č. 7780); sign. pův. E.; ukl. j. 7248; matrika OZ, farnost Pardubice, O 7.1702-11.1736, Z 6.1702-1.1735, chybí zápisy O 2-3.1731.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1517 (poř.č. 7781); sign. pův. D.; ukl. j. 7249; matrika O, farnost Pardubice.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové; Sbírka matrik Východočeského kraje (NAD 190); sign. 1524 (poř.č. 7802); sign. pův. E.II.; ukl. j. 7269; matrika Z, farnost Pardubice, fol. 17-21 vojenské zápisy 1756-1758, fol. 174-176 zemřelé nemanželské děti 1747-1757.

Seznam použité literatury

1) Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA, *Velké dějiny zemí Koruny české X. 1740–1792*, Praha 2001.
2) Josef CEREGHETTI – Tilman BERGER (ed.). *Historya Chrudimska, w níž se wipisuge počátek Města Chrudimě, gakož také skáza, a zase poznowú wistaweni, a wsselikých wěcy w něm zběhlych*, Chrudim 2005.
3) František ČAPKA, *Velké dějiny zemí Koruny české v datech*, Praha 1999.
4) Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 1997.
5) Milan HLAVAČKA, *Karel Albrecht, Příběh druhého zimního krále*, Praha 1997.
6) Hrsg, Historische Commission bei der königl. Akademie der Wissenschaften, *Allgemeine Deutsche Biographie 28*, Leipzig 1889.
7) Vojtěch KEGLER, *Paměti Vojtěcha Keglera*, Kutná Hora 2009.
8) Jakub MALÝ, *Vlastenský sborník historický*, Praha 1877.
9) Eduard MAUR, *12.5. 1743- Marie Terezie: Korunovace na usmířenou*, Praha 2003.
10) *Ottův slovník naučný*, XIII, Praha 1898.
11) Bernhard VON POTEN, *Allgemeine Deutsche Biographie 41*, Leipzig 1896.
12) František Karel POTĚŠIL, *Dějiny královského komorního města Pardubic*, Pardubice 1905.
13) František Karel ROSŮLEK, *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz, společná práce učitelstva školního okresu Pardubického*, Brno 2015.
14) Antonín RYBIČKA, *Fridrich II. král pruský r. 1742 ležením v m. Chrudimi*, in: Antonín Rezek (edd.), Historický sborník roč. III, Praha 1885.
15) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem I. díl, II. část*, Pardubice 1923.
16) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem II. díl, I. část*, Pardubice 1924.
17) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem II. díl, II. část*, Pardubice 1925.
18) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem IV. díl, I. část*, Pardubice 1928.
19) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem IV. díl, II. část*, Pardubice 1930.
20) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem IV. díl, III. část*, Pardubice 1931.
21) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem IV. díl, IV. část*, Pardubice 1933.
22) Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem V. díl*, Pardubice 1935.

23) Hans SARING, *Buddenbrock, Wilhelm Dietrich von*, in: Neue Deutsche Biographie, Berlin 1955.
24) Antonio SCHMIDT-BRENTANO, *Kaiserliche und k.k. Generale (1618-1815)*, München 2006.
25) Oskar SCHWEBEL, *Die Herren und Grafen von Schwerin*, Berlin 1885.
26) František STELLNER, *Fridrich Veliký, Cesta Pruska k velmocenskému postavení*, Praha 1998.
27) Jiří SVOBODA – Zdeněk VAŠKŮ – Václav CÍLEK, *Velká kniha o klimatu zemí Koruny české*, Praha 2003.
28) František ŠEBEK, *Toulky historií Pardubic II. díl*, Pardubice 2019.
29) Ivan ŠŤOVÍČEK, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
30) Victor Lucien TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa: od baroka k osvícenství*, Praha 1997.
31) Václav Beneš TŘEBÍZSKÝ, *Paměti Jiřího Václava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Libeznicích (1740-1774)*, in: Antonín Rezek (edd.), Historický sborník roč. II, Praha 1884.
32) Valentin URFUS, *19.4. 1713 - Pragmatická sankce: rodný list Podunajské monarchie*, Praha 2002.
33) Pavel VAŠÁK, *Textologie: teorie a ediční praxe*, Praha 1993.
34) Vít VLNAS – Jiří RAK – Ivana ČORNEJOVÁ, *Ve stínu tvých křídel…: Habsburkové v českých dějinách*, Praha 1995.
35) Dagmar VORLOVÁ, *Compendium memorabilií královského komorního města Pardubic: edice rukopisu Františka Červenky z roku 1811*, svazek 1, Pardubice 1996.
36) *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, roč. 40, č. 5-6, Pardubice 2005.

Seznam internetových zdrojů

1) *Elektronický slovník staré češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka 2006– [cit. 15. 3. 2024]. Dostupné z: http://vokabular.ujc.cas.cz

PŘÍLOHY

Příloha A – rodokmen rodiny Jakuba Lenečky

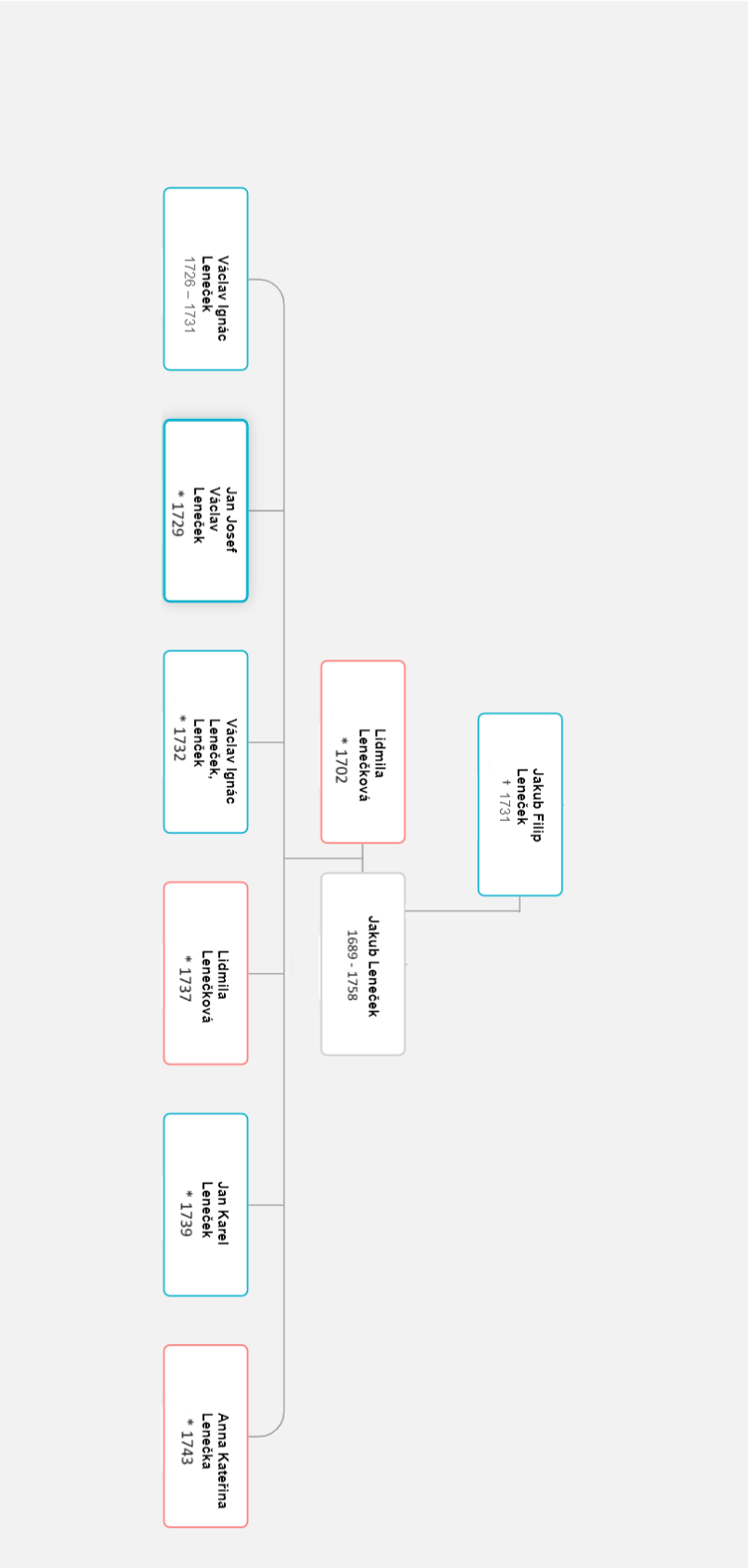

Příloha B – rodokmen rodiny Matěje Pleskota

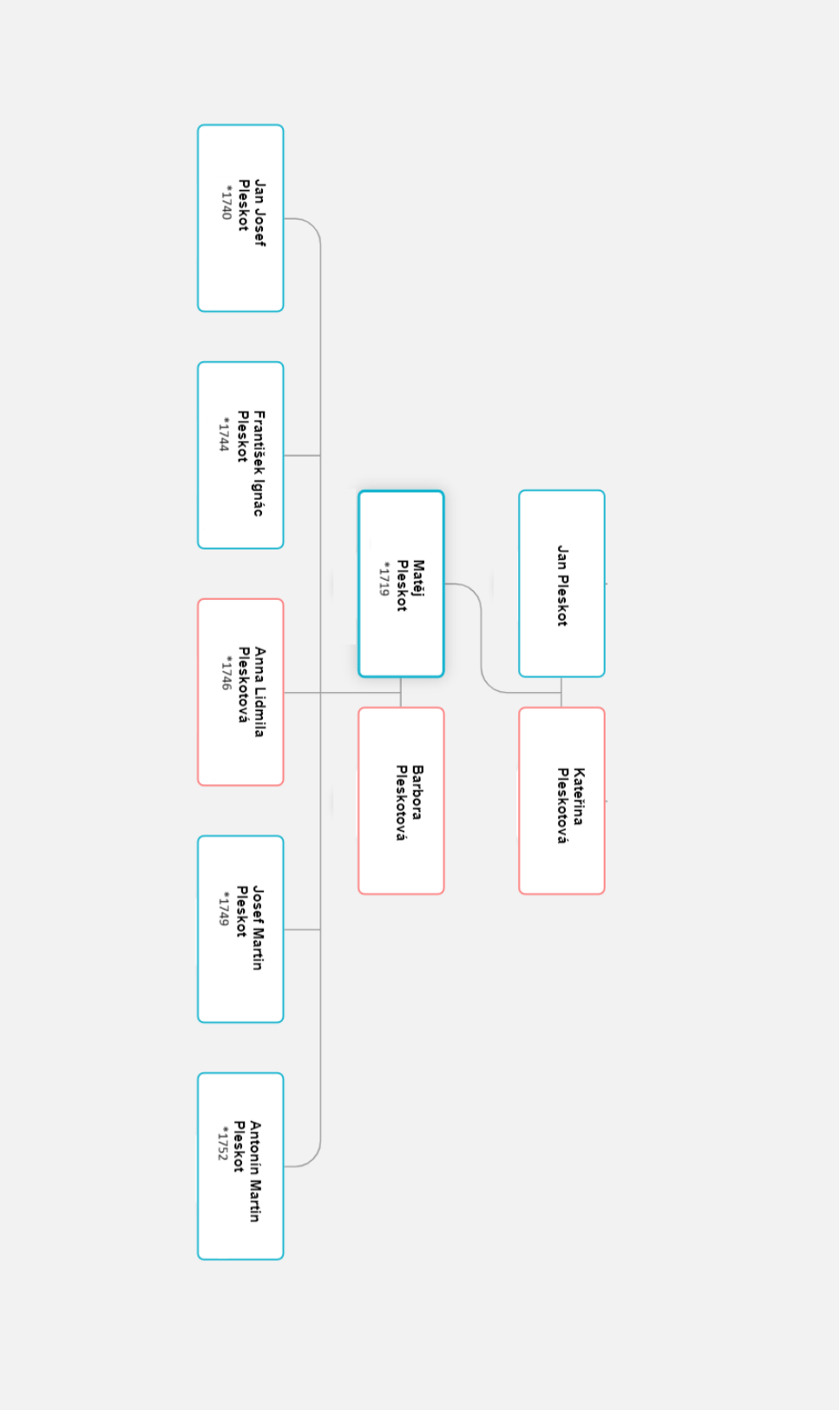

Příloha C – ukázka Červenkova rukopisu

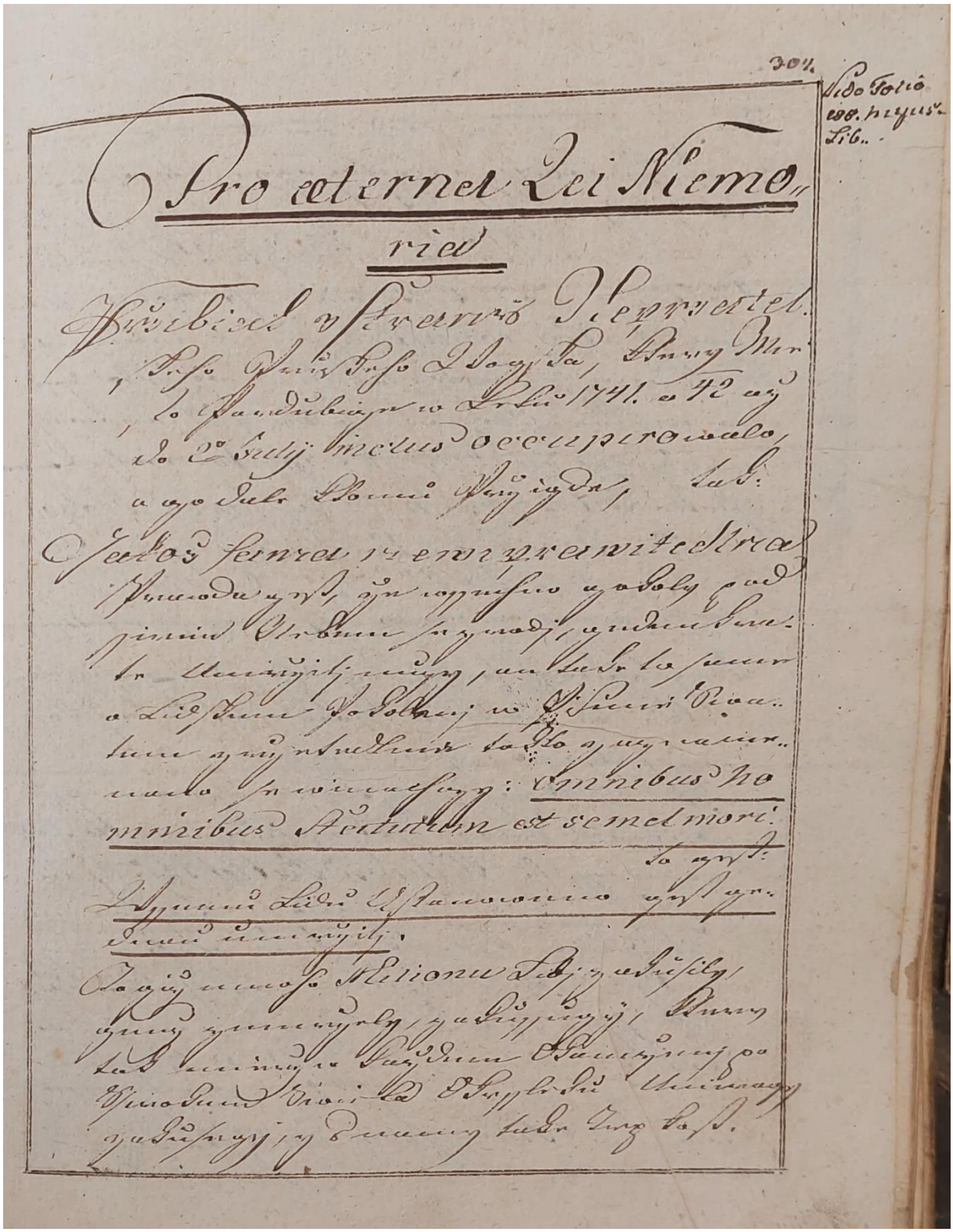

Příloha D – slovníček cizích slov

A

Adjutanti: pobočník, někdy ekvivalent rotmistra

B

Bastirované: opevněné, od slova bastion

Bastirunek: bastion, část barokního opevnění

Beneventirovat: pravděpodobně od slova „benevolentia“, laskavost, shovívavost, přízeň

C

Confusi: confusio, zmatek

Contonirovati: contensionis, pospíšit si, táhnout

Continuirovat: pokračovat

D

Desolati: opustit (území, nemovitost)

E

Evacurované: e-vacuo, vyprázdnit

F

Faciem rerum: tvář věcí

G

Guarnise: jednotka, posádka

Guarnisující: vojsko držící posádku

I

Infestirovati: infestus, vystavený nebezpečí, ohrožený, nejistý

Ingeury: ingenuus, ušlechtilý, přirozený

Intimirováno: předloženo, upomínáno

Intimati: intime, důvěrně

Iterato: iterum/ itero, opakovat/ opětovně

K

Kus: dělo

L

Lermo: poplach

Lifrovaná: tlačená, podporovaná

M

Magacín: sklad

Matrona: paní

Metus: strach, bázeň, obava

N

Nijimgirovat: nijmigrovat: nejspíše od zkomoleného „nimius“/ „nimium“: nadmíru, neobyčejně velice, velmi

O

Ocupírovalo: occupō, obsadit, zaujmout

Okršlek: oblast

Opanovat: dostihnout

P

Pagetajni: průvody

Palasaty: zkomolený výraz pro část budovaného opevnění

Plesírovat: plaisir, překlad z francouzského jazyka: potěšení, roztančili vojáky ve zmatené pobihání

Povidírovati: pravděpodobně zkomolené „povolný“, ve smyslu „po vůli“, „být srozuměn“

Postírovat: posterior/ posteritas/ posterus, pro následující, potomní

Prementionírovat: předem zmínit

Persvadírovat: přesvědčovat

Prosegrovat-: zkomolené „prosequor“, postupovat, pokračovat

R

Recognoscedemi: recognitio, přehlídka, prozkoumání, vyslýchání

Reguurovat: regulo, řídit, upravovat

Regrutem: „recruit“ naverbovaný, branec

Repartírovat: re-paro, opravit

Reterírovat: nejspíš zkomolené od latinského „retego“: odhalit, zjevit

Retírovat: retovavati, zachraňovat, vysvobozovat, chránit

S

Sarspan: sarapan, snídaně (cambridge dictionary)

Stavuněk: zamyšlení, zadržení – bez stavuňku – bez zamyšlení…

Successive: náhle, postupně, nespěšně

Š

Šanc: hradby, zákopy vokabulář

Šik: způsob, pořádek, řád vokabulář

Špejchar: obili

Štemflik: štemfl, podpora pušky při střelbě

T

Transferírovati: trans-fero, přenášet, přepravovat, překládat

Trunk: driák, lék pro uštnutí

U

Ušanovati: ušetřit

V

Varta: stráž složená z ozbrojenců

Verbuňk: nábor vojáků

Vyplundrovati: násilně brát, drancovat